Sayı 1 (289)
Ocak 2019
Yıl XXVII

ISSN: 1312-9872

Yayın Sahibi
BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARI BAŞMÜFTÜLÜĞÜ

Yayın Türü
Aylık, süreli

Yayın Kurulu
Vedat S. Ahmed
Cemal Hatip
Doç. İbrahim Yalımov
Dr. İsmail Cambazov
Dr. Kadir Muhammed
Murad Boşnak
Muhammed Kamber

Dizgi ve Tasarım
Salih M. Şabanov

Adres
Sofya 1000
ul. „Bratya Miladinovi“ 27
Müslümanlar Dergisi
tel.: 02/981 60 01

Temsilcilikler
Bölge Müftülükleri
Cami Encümenlikleri

Online
www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Baskı
Sky Print

Abone ücretleri
Yıllık: 24,00 lv.
Altı aylık: 12,00 lv.

VAKIF DEYİNCE ŞÖYLE BİR DURMAK LÂZIM!

Vakıf, Arapça kökenli bir kelime olup dilimize uyum sağlayarak geçmiştir. Durmak anlamına gelen bu kelime o kadar zengin ve anlam yüklü bir kavramdır ki, bir medeniyetin oluşmasındaki temel taşlardan biri olmuştur. İslâm ile ortaya çıkıp Osmanlı ile zirveye ulaşan bu medeniyet insana değer vermenin eşsiz bir örneğidir.

Bugün vakıf dediğimizde belki farklı şeyler anlıyor olabiliriz. O yüzden vakfın İslâmî anlayış içerisinde ne anlama geldiği üzerinde biraz duralım. Vakıf, "Faydası Allah'ın kullarına ait olmak üzere mülk olan bir aynı/şeyi Allah'ın mülkü olarak temlik ve temellükten ebediyen alıkoymak" demektir. Bunu biraz açıklamak gerekecek herhâlde. Bir kere ortada insanlara menfaat sağlayacak değer taşıyan bir şey olmalıdır. Sahip olunan değerli varlık mülkiyetimizde olmalı ve sahip olduğumuz mülkiyeti, insanların faydasına olmak üzere Allah'a devretmeliyiz. Onun üzerinde ebediyete kadar mülkiyet hakkı iddia etmemeliyiz. Demek, vakıf insanlara fayda sağlamak için sonsuza kadar geçerli olmak üzere oluşturulan bir hayırdır, hayır kuruluşudur.

Vakıflar, özel mülkiyetlerin kamuya aktarılmış hâlidir. Onlardan nasıl faydalanılacağı vakfiye olarak adlandırılan tescil belgeleriyle belirlenmektedir. Vakfiyeler, şer'î hüccettir. İçindeki şartlar vakfeden tarafından bile değiştirilemez. Vakfiyelerle, malı vakfedenler vakfın yönetimi, işleyişi, gelirlerini kalıcı hâle getirme yöntemleri, harcanacak yerler ve yapılacak hizmetler gibi hususları belirlemektedir. Ayrıca vakfın sonsuza kadar kalabilmesi için insanların koruma ve geliştirme yönünde motive edilmesi ile beraber "vakıf bedduası" ile Allah'ın korumasına havale edilmektedir.

Bütün bunlar, bizleri vakıfları daha iyi tanımaya, mallarını daha iyi korumaya sevk etmektedir. Ayrıca vakıf sözkonusu olduğunda şöyle bir durup ciddiyetle düşünmemiz gerekmektedir. Vakıf malları hususunda üzerimize düşeni yapmakta mıyız? Müslüman toplumun fertleri olarak bize emanet edilen vakıflara karşı sorumluluklarımızı ne kadar yerine getirmekteyiz? Elimizdeki vakıfları yaşatmak, yeni yeni vakıflar kurmak, kurmayı teşvik etmek konusunda ne kadar hassasız? Bu tür sorular bizi Müslüman olarak daima meşgul etmelidir. Çünkü vakıf son derece titiz şartlarla Müslümanlara emanet edilmiştir. Madem ki Müslümanız, öyleyse vakıfların kıyamete kadar amaçları doğrultusunda var olmalarından sorumluyuz.

Vedat S. Ahmed

İÇİNDEKİLER

02 Hak İle Batıl Mücadelesinde Adalet ve Hakkın Yılmaz Savunucusu Olmalıyız
05 Sonsuzluk Kalesi
06 Vakıflar; Geçmiş, Günümüz ve Gelecek
08 Çağdaş Yaşamda Nebevî "İdol"
10 Vakıf
12 2018 Yılı Yaz Kur'ân Kurslarımız Nasıl Geçti?
14 Şumnu'da Vakıf Mektebi
16 Yediler Diyarı ve Pir Vadisinin Yusuf Bey Camisi
17 İlk Müessesât-ı Diniye ve Vakfiye Müdürü: Mehmed Celil (1876-1939)

İmzalı yazılardan, ilân ve reklamlardan reklam sahipleri sorumludur. • Sayın okuyucularımız, dergimizin sayfalarında ayet-i kerime, hadis mealleri ve mübarek isimler bulunduğu için yerlere atılmamasını rica ediyoruz.

HAK İLE BATIL MÜCADELESİNDE ADALET VE HAKKIN YILMAZ SAVUNUCUSU OLMALIYIZ

Filibe Bölge Müftüsü Taner Veli ile Mülâkat

Taner Ahmed Veli, 16 Nisan 1977 tarihinde Razgrad ilinin Zavut (Zavet) kasabasında doğdu. 1996 yılında Şumnu "Nüvvâb" İmam-Hatip Lisesinden, 2007 yılında da Sofya Yüksek İslâm Enstitüsünden mezun oldu. Aynı zamanda Varna Serbest Üniversitesinde Uluslararası Turizm bölümünde öğrenim görerek 2007 yılında mezun oldu.

1999 yılında askerlik görevini yerine getirdi. 2000-2006, 2009-2011 yılları arasında Varna'daki Aziziye Camisinde imam-hatip olarak görev yaptı. 2011-2016 yılları arasında bir dönem Varna Bölge Müftüsü görevinde bulundu. 2016 yılı Mart ayından beri Filibe Bölge Müftüsüdür. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Muhterem Müftü Efendi, İmam Hatip Lisesinde başladığınız din hizmetleri yolculuğunuzu Sofya Yüksek İslâm Enstitüsünde devam ettirdiniz. Nasıl bir yolculuktu bu? Bu yola koyulmak isteyenlere neler söylersiniz?

İmam Hatip Lisesinin ilk günlerinde kendimizi çok yeni bir ortam ve atmosferde bulduk. Biz, dinlerin yasak olduğu bir dönemin ebeveynlerinin çocuklarıydık. Aslında İmam Hatip Lisesine giden yolculuğumuz komünsit rejimin değişmesiyle 1990 yılında yaz Kur'ân kursunda başladı. İki yıl sonra lisede birinci sınıfa kaydolduk ve bizim din hizmetleri yolculuğumuz başlamış oldu. Dört yıl içersinde çok değerli hocalarımızdan dersler gördük ve onlar bizde bir imam hatipli ruhu inşa ettiler. Din hizmetleri yolculuğumuz XXI. yüzyılın başlarında, yani 2002 yılından itibaren Sofya'daki ilim merkezimiz Yüksek İslâm Enstitüsünde devam etti. Bu yüksek okulumuz Bulgaristan'da yüksek seviyede İslâmî eğitim ve öğretimin verildiği tek eğitim kurumuydu. Enstitünün müfredatı Bulgaristan'daki Müslümanların dinî eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktaydı ve devlette oldukça saygın bir yere sahipti.

Bu yola koyulmak isteyenlere şunları söyleyebilirim: Ben değil biz anlayışı ile yaşasınlar, Kur'ân'ı kendilerine rehber, Peygamberimizi önder edinerek hayatlarını yaşasınlar! Yaşadığı zamanın, mekânın ve toplumun önderi, lideri ve rehberi olsunlar! Hak ile batıl mücadelesinde adalet ve Hakkın yılmaz savunucusu olsunlar!

Müftü olmadan önce epey bir zaman imamlık yaptınız. Yani adım adım yükseldiniz. İmamlık hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz?

İmamlık günlerimiz 90'lı yılların başlarında başladı. İmam Hatip Lisesi ikinci sınıftan itibaren bizi Ramazan aylarında değişik köylere Ramazan hocası olarak gönderirlerdi. Aynı zamanda Ramazan ve Kurban Bayram namazlarını kıldırmamız için encümen başkanları lisemize talepte bulunurdu. Biz de gider verilen görevleri yerine gitirmeye gayret gösterirdik.

2000 yılının ilk aylarında hayırlı bir iş esnasında Dobriç Bölge Müftüsü sayın Bilâl Darcan hocamla beraber bulunduk. O zaman Varna ili Dobriç Bölge Müftülüğüne bağlıydı. Varna'da din görevlisine ihtiyacı olduğunu söyledi. Bize bu görevi teklif ettiler. Kısa bir zaman sonra Varna merkezindeki Aziziye Camisinin imam-hatibi olarak göreve başladık. Varna Bölge Müftüsü görevine gelinceye kadar dokuz yıl bu görevi yaptık.

Sizce imamlık hizmeti nedir? İmamın başarılı bir hizmet yürütmesi için nelere dikkat etmelidir?

İmam, toplum içerisinde bilgisi, güzel ahlâkı, dürüstlüğü, güvenilirliği ile tanınmalı ve halkın saygısını ka-

Filibe'de "Tolerans Kahvesi"

zanmış biri olmalıdır. Camilerde cemaati gündemdeki konularda aydınlatmak, usulüne uygun şekilde din ve ahlâkla ilgili konularda ders vermek, caminin zamanında ibadete açılmasını ve huzurla ibadet edilmesini sağlamak başlıca görevlerindendir. Hocalar oturup kalktığı yeri bilen, kılık kıyafeti düzgün ve çevresine güven veren bir imaja sahip olmalıdır. Bu da sosyal gelişimini tamamlamış, davasının haklılığından emin, komplekslerden uzak ve özgüven sahibi bir insan olması demektir.

İmam-hatipler toplum hayatına cansuyu veren görevlilerdir. İmamlarımızın güler yüzlü, sempatik ve hoşgörülü olması gerekir. Camiye gelmeyenlerle de tanışıp ilgilenmesi gerektiği gibi, görev bölgesindeki çocuk, yaşlı ve yardıma muhtaç, kimsesiz ve problemleri olanlarla ilgilenmesi, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının giderilmesinde öncü olması da gerekir. Hocalarımız dünyanın en önemli ve en hassas görevini üstlenmişlerdir. O yüzden dürüst, ahlâklı, iyi niyetli, hoşgörülü, fedakâr bir nesil inşa etmenin çalışmasını yapmalıdırlar. Bu görev onlara Allah'ın emaneti, Allah Rasûlünün Asr-ı Saadet modelini örnek alan şerefli bir vazifedir.

▶ ***Filibe Bölge Müftülüğü çok önemli bir yer. Bu müftülüğümüzü daha yakından tanıyabilir miyiz?***

Filibe Bulgaristan'ın güney kesiminde Stara Planina, Sredna gora ve Rodop dağları arasında, Kuzey Trakya ovasında, Meriç nehrinin iki yakasında kurulmuş ve Sofya'dan sonraki ikinci büyük şehirdir. Filibe Bölge Müftülüğümüz, on sekiz belediye ve yüz doksan sekiz yerleşim yerinden ibaret olan Filibe ilini kapsamaktadır. Bu yerleşim yerlerinin elli beşinde yüz binin üzerinde Müslüman yaşamaktadır. Müftülüğümüz, Sofya, Tatar Pazarcık, Paşmaklı, Kırcaali, Hasköy, Eski Zağra ve Plevne müftülükleri sınırlarına kadar uzanıyor. Filibe Bölge Müftülüğünde otuz dört cami ve dört mescit bulunmaktadır, bunlarda yirmi dört imam-hatip görev yapmaktadır. Camilerimizin ikisi inşaat hâlindedir. Bunların üçü yerel, dördü ise millî kültür mirası, yani tarihî eser olarak kayıtlıdır.

▶ ***Müftü Efendi, imam ve encümenler müftülük teşkilâtının bel kemiği durumunda. Onlarla ne tür çalışmalarınız oluyor?***

Bölgemizde bulunan otuz bir cami encümeninin hiçbirisini ayrı tutamam, hepsinden beklediğimiz desteği fazlasıyla alıyoruz. Yöremizde bütün dinî, sosyal, eğitim ve kültürel kampanyalarda kendilerinden yüksek ölçüde destek görüyorum. Her yıl geçene nazaran başarılarımızda artış görülmektedir ve bunların eksisini ve artısını toplantılarda gündeme alıyoruz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in Mevlid-i Nebî Haftasında, mübarek gün ve gecelerde düzenlenen programları, Ramazan ayında bölgemizde düzenlediğimiz iftarları, ihtiyaç sahiplerine kumanya, kurban eti dağıtımını, yağmur duaları ve buna benzer toplumsal faaliyetleri birlik ve beraberlik içinde gerçekleştiriyoruz.

▶ ***Bölgenizde Ustina İmam Kursunun faaliyet gösterdiği için bahtiyar olmalısınız. Bu kurstan bahseder misiniz?***

Bölgemizdeki Ustina köyünde din görevlisi yatiştirmek üzere 2002 yılında üç katlı, 40 kişi kapasiteli bir İmam Kursu hizmete açılmıştır. Filibe yöresinde din adamları yetiştirmek için merhum Hacı İsmail Davulov'un öncülüğünde kurulmuştur. Biraz çalışıp 5-6 sene kapalı duran bu hizmet yuvası 2012 yılında şu anki müdür Selim Mehmed hoca, Filibe Bölge Müftülüğü ve Bulgaristan Başmüftülüğünün el atmasıyla kursumuz tekrar açılmıştır. İmam Kursunda eğitimlerini başarıyla tamamlayan mezunlar gittikleri yerlerde imamlık yapmaktadır. Bugüne kadar toplam iki yüzün üzerinde öğrenci bu okuldan mezun olmuştur. Mezunları Bulgaristan Müslümanlarına dinî hizmette bulunan kursumuz, değişik bölgelerde imam açığını kapatmaya çalışmaktadır.

▶ ***Hocam, Filibe, Bulgaristan'ın kül-***

Stanimaka (Asenovgrat) yıllık Kur' ân kursu hatim töreninde öğrencilerine Bölge Müftüsü Taner Veli tarafından hediye takdimi.

tür başkenti... 2019 yılında ise Avrupa kültür başkenti oldu. Şehirde zengin Müslüman-Türk kültür varlığının olduğunu biliyoruz, biraz onlardan bahseder misiniz?

Filibe'deki zengin Müslüman-Türk kültür varlığından günümüze kadar gelenler şunlardır:

Muradiye (Cuma) Camii: Balkanlar'daki en büyük cami örneklerindendir.

Şehabeddin Paşa (İmaret) Camii: Osmanlı devlet adamı Şehabeddin Paşa tarafından 1444 yılında yaptırılmıştır. İbadete açık olan cami külliyesinden günümüze yalnızca cami ve avlusunda bulunan paşanın türbesi ulaşmıştır.

Taşköprü Camii: 16. yüzyılda Aslıhan Bey tarafından yaptırılmıştır. "Perşembe Pazarı" yanında bulunmaktadır. Zaman içerisinde satılıp meyhane olarak kullanılan caminin mülkiyeti yıllar süren mücadelelerden sonra bir yıl önce tekrar Başmüftülük kurumuna geçmiştir.

Tarihî Türk Mezarlığı: Filibe şehir merkezinde bulunan Osmanlı dönemi kabristanlarından bir tanesidir. Günümüzde defin işlemleri yapılmamaktadır.

Sultan Abdülaziz Mektebi: 1868-69 yılında Sultan Abdülaziz tarafından Bulgar çocuklarının öğrenimi için yaptırılmıştır. Eski şehirde bulunmaktadır. Günümüzde müzik akademisi olarak kullanılmaktadır.

Mevlevîhâne: Eski şehirde Saruhanlı mahallesinde bulunmaktadır. Günümüzde restoran olarak faaliyet göstermektedir.

Saat Kulesi: Şehir merkezinde bulunmaktadır. Aslî fonksiyonunu sürdürmektedir.

Çifte Hamam: 16. yüzyılda Kazasker Hacı Hasanzâde Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde Filibe belediyesi tarafından sanat galerisi olarak kullanılmaktadır.

▸Filibe'de eğitim gören ve eğitimli insan sayısı çok. Gençlerle diyaloğunuz nasıl, gençlere yönelik ne tür çalışmalar yapmaktasınız?

Yurt içi ve dışından bu üniversitelerde çok sayıda Müslüman genç tahsil görmektedir. Gençlerle bir araya gelmeye gayret ediyoruz. Başmüftülüğümüzün İrşad Dairesi çalışanları ile Filibe'de okuyan üniversite öğrencileriyle haftada bir çay-kahve sohbetleri düzenlenmektedir. Ramazan ayında üniversiteli gençlerimize Şehabeddin Paşa Camiinde özel iftar düzenlenmektedir. Hafta sonları bölgemizde Filibe Muradiye Camii, Filibe Stolipinovo Mescidi, Kriçim Camii, Stanimaka Merkez Camii gibi yerlerde yıllık Kur'ân kurslarımızda çocuklarımıza ve gençlerimize din ve ahlâk konularını öğretme ile birlikte iyi niyetli ve hoşgörülü bir nesil yetiştirme gayretindeyiz.

▸Bu sene yaz günü bölgenizde Kur'ân kursları nasıl geçti?

Okullardaki öğrenci kardeşlerimiz yaz tatiline ayrılınca Başmüftülüğümüzün organizesiyle yaz Kur'ân kursları düzenlenmektedir. Temmuz ve Ağustos aylarında on beş yerleşim yerinde Kur'ân kursu yaptık. Bu kurslara 250-300 kadar öğrenci katıldı. Kur'ân kursu hocalarımızdan çocuklarımız temel dini bilgiler, ahlâk, siyer-i Nebî dersleri görüyorlar. Yaz tatilinde düzenlenen Kur'ân kurslarının başarısını, yöremizde yaşayan halkımızla bir araya geldiğimizde ne kadar önemli ve verimli olduğunu kendilerinden şahsen duyunca başarıdan dolayı seviniyoruz. 2018 yılında Stanimaka Merkez Camisinde Kur'ân yolunu seçen on sekiz öğrencimizin hatim duasını yaptık. Rabbim kendilerinden ve velilerinden razı olsun!

▸Sormazsak, olmaz; Filibe deyince yıllardan beri vakıfları ile gündeme geliyor, bugün vakıflarımızın durumu nedir?

Filibe'deki vakıflarımız, Allah'a şükür, bugünün hâli birkaç sene öncesine nazaran çok daha iyi. Ama yaşanan süreç içersinde yürütülen davaların rüzgârları hâlâ esmektedir. Bu tür rahatsızlıklar bize tesir ettiği gibi, kiracılarımıza da yansıyor. Osmanlı eseri Taşköprü Camii mülkiyetini tekrar iade etmiş olmamız bizim için büyük bir başarı. Elimizdeki vakıflarımızın bir kısmının durumu iyi sayılır, ancak Şehabeddin Paşa ve Taşköprü camilerinin restorasyona ihtiyaçları var. Şehrin merkezinde bulunan vakıf binalarımızın dış cepeleri ve çatılarının da tamir ihtiyaçları var.

KONUŞAN: ALİOSMAN MEHMED

SONSUZLUK KALESİ

ÖZLEM TEFİKOVA GAZETECİ

Herşey bir insanı sevmekle başlar, der Sait Faik Abasıyanık. Gelirken şifadır, giderken şifa. Çünkü gelmiş olan, bir şeyler bırakarak gider... Meselâ, kocaman bir dünya bırakır. Boş zannedersin başında, ama değildir. Herşey aynı derece eksildiğin ve aynı derece dolduğun gün başlar. Hem boş hem dolu ne olabilir ki? Kalp mi? İnsan, kalbi ile dost olmak için gönderilmiş bu dünyaya diye düşünüyorum bazen. Ama nasıl bir dostluk? Kalbimiz bizim neyimiz olur? Sağ elini yumruk şeklinde kapatıyorsun – işte kalp bu kadar, dedik biyolojide. "İnsanın vücüdunda bir et parçası vardır. O iyi olduğunda bütün vücut iyidir, o kötü olduğunda bütün vücut kötü olur. Dikkat edin, o kalptir!" dedi Peygamberimiz.

***

Uzun yıllar önce bir padişahın bir oğlu varmış. Padişah oğlunu sarayın içinden dışarı çıkarmıyormuş, çok sevdiği için ona herşeyin en iyisini sarayda veriyormuş. Gel zaman git zaman, padişahın oğlu büyümüş. "Sarayın dışında ne var?" diye merak etmeye başlamış. Uzaklara, çok uzaklara akıyormuş gönlü. Hocalarından aldığı dersler onu tatmin etmiyormuş. Dünyayı tanımak istediğini anladığı gün çıkmış yola. Hava karardığında ormanda bir kulübe bulmuş. Kapıyı çalmış, içeriden yaşlı bir nine çıkmış. Padişahın oğlunu evine almış. Ama oğulları gelmezden önce gizlenmesi gerektiğini söylemiş. Çok geçmeden kapı şiddetli bir gürültü ile açılmış. İçeriye kuzey rüzgarı girmiş. "Merhaba anne" deyip sobanın başına oturmuş. Sıra ile diğer rüzgârlar da dolmuş içeriye. En sonunda kapı yavaşça açılmış. İçeriye hoş kokular, büyülü sesler saçarak en küçük oğul, doğudan gelen rüzgar girmiş. Ve başlamışlar sohbete. Herkes yolda ne gördüğünü, neler yaşadığını anlatıyormuş. Abileri güney rüzgârına dönmüş:

- Hadi, sen de anlatsana. Nerdeydin? demişler.

En küçük rüzgâr:

- Sonsuzluk kalesindeydim, demiş. Orası öyle bir yer ki, ölüm yok, yaşlanmak yok, açlık yok, hüzün yok, sadece neşe ve gönül alma var, uzun geniş saraylar içinde çiçekli bahçelerde dans eden insanlarla dolu. Ama çok uzak, buralara çok uzak.

Herkes yattıktan sonra padişahın oğlu hâlâ sobanın başında oturan güney rüzgârının yanına gitmiş. "Beni de oraya götür" diye yalvarmaya başlamış. Sonunda rüzgâr ikna olmuş ve sabah daha gün doğmadan çıkmışlar yola.

***

Kalbimiz bizim neyimiz olur? Kalp ile dost olmaya gelmişsek eğer, onu bulmak lâzım önce. İçimiz, kalbimizi ararken padişahın sonsuzluk kalesine giden oğlunun yolu kadar derin, uzun ve geniş. Hem bizde kalbimiz hem değil. Yürürken kalbini arayan bir insana rastlarız. Arkadaş oluruz. Farkında değilizdir, ama kalpler de kendi aralarında dost olmuştur. Biz kalpleri arıyoruz, onlar bizi. Hem çok yakınız aradıklarımıza, hem çok uzağız. Hem çok yakınlar aradıklarına hem de çok uzak.

***

Sonsuzluk kalesine geldiklerinde rüzgar padişahın oğlunu bırakıp gitmiş. Ona gitmeden önce bir hırka vermiş. Bunu giyersen yabancı olduğunu anlamazlar, sakın üzerinden çıkarma demiş. Padişahın oğlu hırkayı üzerine giyip bahçede bir gül dalına gül olmuş. Az geçmeden elinde sepet ile bir kız girmiş bahçeye. Gülü çok beğenmiş, koparıp sepete koymuş. Saraya girdiğinde çiçekleri bir vazoya yerleştirmiş. İçerde dans eden bir sürü insan varmış. Neşeleri yüzlerinden okunuyor derler ya, öyleymiş.

Padişahın oğlu bir ara heyecandan kımıldamış ve hırkası üzerinden düşüvermiş. Artık görünmez değilmiş. Herkes onu görebiliyormuş. Ama ilk gören bahçedeki kız olmuş. Bir süre sonra kız:

- Sence ne kadar kaldın burda? demiş

- Burda zaman çok çabuk geçiyor. Bilmiyorum, ama bir hafta olmuştur herhalde, demiş padişahın oğlu.

- Hayır, 300 yıldır burdasın! demiş bahçedeki kız.

Padişahın oğlu bu sözler karşısında hüzünlenmiş. Ailesene, evine karşı bir özlem duymuş yüreğinde. Zamandan çıkmanın bedeli varmış demek...

** Veronika Leo'nun "Sonsuzluk Kalesi" masalından esinlenerek yazıldı...*

HASAN HÜSEYİNOV VAKIF DAİRESİ BAŞKANI

VAKIFLAR; GEÇMİŞ, GÜNÜMÜZ VE GELECEK

Vakıf; bir kişi veya kurumun, kendi mülkü olan bir malı, menfaatini bir şarta bağlamadan cemiyetin hayrına bağışlamasıdır. Vakfedilen mal, sahibinin mülkünden çıkar; satılamaz, bağışlanamaz, miras bırakılamaz.

Vakıflar; mahlûkata ihsan ve ikram gayesiyle kurulur. Vakfetmek sevap kazanmak için yapılan bir iştir. Vakıfların çok eski bir tarihi var. Bildiğimize göre, Peygamber Efendimizden önceki peygamberler zamanında da vakıflar kurulmuştur.

İslâmiyet'te ilk vakıf, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından hicretin üçüncü senesinde Medine-i Münevvere'de kurulmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) kendi mülkü olan yedi hurmalığı, İslâm'ı koruma amacıyla vakfetmiştir. Efendimiz'in (s.a.s.) sünnetine tâbi olan hulefâ-i râşidîn ve diğer ashab-ı kiram da çeşitli vakıflar kurmuşlardır.

Vakıflar, en büyük gelişmeyi Osmanlılar zamanında yaşamıştır. "İnsanların en hayırlı olanı insanlara faydalı olanıdır" hadis-i şerifini rehber edinen ecdadımız, büyük ve kalıcı eserler meydana getirdiler. Bulgaristan topraklarında da birçoğunun târümâr edilmesine rağmen hâlâ bazı örneklerine rastlanmaktadır. Ayakta kalan vakıfların genellikle bir caminin ya da bir medresenin giderlerini karşılamak üzere kurulduğunu görüyoruz. Topraklarımızda bunların örnekleri çoktur. Meselâ, şu anda belediyenin el koymuş olduğu Yanbolu (Yanbol) merkezinde bulunan "Bedesten" binası, yirminci yüzyılın başlarında İslimye (Sliven)'de inşa edilen "Modern Tiyatro" binası bunların bariz örnekleridir. Bunun yanı sıra ülkenin değişik yerlerinde dükkânlar, vakfedilen topraklar, ormanlar, hamamlar, köprüler, çeşmeler, kervansaraylar, kütüphaneler vakıfların hâlâ ayakta kalan örneklerindendir. Bütün bunlar vakfın Müslümanın hayatındaki önemini gösteriyor.

Şanlı ecdat zamanında vakıflar, sayısal büyüklüğünün yanı sıra verilen hizmetlerin çeşitliliği açısından da büyük bir gelişme gösterdiler. Su yolları, çeşme ve sebiller, yollar, kaldırımlar, aşevleri, dul ve yetim evleri, çocuk emzirme ve büyütme yuvaları gibi vakıf eserlerinin yanı sıra; namazgâh, kütüphane, dükkân, misafirhâne, su kuyuları, çamaşırhâne, helâ, han, hamam, bedesten, türbe, iskele, ok ve güreş meydanları kurulup vakfedilmiştir. Esir ve köle azat etmek, fakirlere yakacak temin etmek, hizmetçilerin efendileri tarafından azarlanmaması için kırdıkları kâse ve kapların yerine yenilerini almak, ağaç dikmek, borçtan hapse girenlerin borcunu ödemek, dağlara geçitler kurmak, öksüz kızlara çeyiz hazırlamak, dul kadınlara ve muhtaçlara yardım etmek, çocukları baharda açık havada gezdirmek, mektep çocuklarına gıda ve yiyecek yardımı yapmak, fakir ve kimsesizlerin cenazelerini kaldırmak, bayramlarda çocukları ve kimsesizleri sevindirmek, kış aylarında kuşların beslenmesi, hasta ve garip leyleklerin bakımı ve tedavisi gibi pek çok maksatla insanlar tarafından Cenâb-ı Allah'ın vereceği dışında hiç bir karşılık beklemeksizin çeşitli vakıflar kurulmuştur.

Bir medrese, bir cami inşa ederken ecdadımız hemen yanına onu ayakta tutacak bir vakıf, bir gelir kaynağı kurmuştur.

Vakıfların kurulması kadar, onları ayakta tutmak, işletilmesini sağlamak

ve geliştirmek de önem taşımaktadır. Bir vakıftan farklı biçimde gelir elde edilebilir. En kolay yolu ise onu kiralayarak pasif şekilde gelir beklemektir, ancak bu durumda elde edilebilecek gelir cüzî miktarda olacaktır. En güzel ve kârlı yolu vakıfların işletilmesidir. Doğru ve düzgün bir strateji izlendiğinde ve düzgün bir şekilde idare edildiğinde vakıflardan elde edilebilecek kârın çok yüksek olacağı muhakkaktır. Konuyu bir örnekle açıklayalım: Bir arsa kendi kendine düşük bir gelir sağlamaktayken onun üzerine bir alış veriş merkezi inşa edildiğine ve onun düzgün çalıştırıldığında gelir farkı büyük olacaktır. Verimli topraklarımızı kiraya vermek yerine biz kendimiz işletirsek, ziraat alanında ön sıralarda yer alabilir, ecdadın bize emanet ettiğine hakkıyla sahip çıkabiliriz.

Ancak günümüzde vakıf malı olan topraklarımız, maalesef, hâlâ boynu bükük şekilde bizim onlara sahip çıkmamızı beklemektedir.

Bizler, bize emanet edilene sahip çıkmakla nasıl mükellef isek, aynı zamanda bizden sonra gelecek nesillere de bunu aktarmak zorundayız. Aktarmakla kalmayarak, bunu daha da çoğaltarak, büyüterek ve gelişen dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirerek gelecek nesillere miras bırakmalıyız. Bunun yolu, elimizdekileri ayakta tutarak işletmesini yapmak ve yeni vakıflar oluşturmaktan geçer. Yeni vakıfları oluştururken gelişmiş dünyaya ayak uydurarak ve insanların ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmek gerekir. Bu konudaki düsturumuz Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in şu sözleri olmalıdır: "Bir kimse ölünce ameli kesilir. Amel defteri kapanır. Yalnız şu üç kimsenin amel defteri kapanmaz; sadaka-i câriyesi, ilmî bir eseri, kendisine dua eden hayırlı bir evlâdı olan." İnşa ettiğimiz vakıflar ayakta kaldığı sürece vakfeden kimsenin de amel defteri açık kalıp sevap yazılmaya devam edecektir.

VER DE VER ALLAHIM!

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى
وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ والْغِنَى

"Allâhümme innî es'elüke'l-hüdâ ve't-tükâ ve'l-afâfe ve'l-gınâ"
"Allahım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum!"

İmam Müslim'in rivayet edip Riyazu's-Sâlihîn'de de geçen bu dua, Abdullah bin Mesud (r.a.) tarafından Peygamberimizden nakledilmiştir. Özlü bir duadır. Bir cümledeki altı kelimeye dünya kadar şey sığıdırılmıştır.

Dua ederken isteyeceğimiz şeyler çok önemlidir. Oysa bazen ne isteyeceğimizi bilemediğimiz durumlar oluyor. Onun için Peygamber Efendimizin yaptığı kısacık duaları anlamlarıyla öğrenirsek, dua ederken istenecek şeyler listemiz konusunda sorun yaşamayız.

Meselâ, bu duada Peygamberimiz, kulu olduğu Allahımızdan neler istemiş?

Hidayet, doğru yoldur. Kendisine Allah tarafından doğru yolu bulma imkânı verilen kişi, her türlü hayır ve başarıya ulaşma fırsatını yakalamış olur. Doğru yolu bulmak, hidayete ulaşmak bir adı da "Hüdâ" olan Kur'ân-ı Kerim'i tanımaktan, okuyup anlamaktan geçer.

Takvâ, Allah'ın emir ve yasaklarına dikkat ederek hayatını sürdürmektir. Takvâ sahibi olanlar sorumluluğunun farkına varan insanlardır. Onlar, Kur'ân-ı Kerim'in çizdiği yoldan yürüyenlerdir. Rabbimizden takvâ isteyen kimse, Onun emir ve yasaklarına uyma konusunda yardım istiyor demektir. Azim var demektir.

İffet, namus, ismet, masumiyet demektir. Namussuzluğun karşıtıdır. Günahlardan korunmak anlamını da taşımaktadır. O yüzden Allah'tan iffet istemek iffetli bir hayata, tertemiz bir şahsiyete talip olmaktır. İffetli olan insanlar hem bu dünyada hem de ahirette yüksek mertebede olacaklardır. İffetin değer kaybına uğradığı günümüzde iffetli olmak zor bir iştir, ama meyvesi çok tatlıdır. O yüzden şeytanın oklarını yönelttiği noktaların başında gelir.

Gönül zenginliği, duada geçen "gınâ" kelimesinin açıklamasıdır. Aslında zenginlik anlamına gelen bu kelime, müstağnî olamyı da ifade eder. Yani başkalarına ihtiyaç duymama, el açmama anlamına gelir. İnsan, başkalarına el açmayıp herşeyin sahibi olan Allah'a taleplerini arz ederse, dünyada ve ahirette mutlu olur. Çünkü bu dünyada insanlardan bir şey istersen, soğarlar; istemez, hatta verirsen, severler. Aslında zenginlik güzel bir şey, ama gönül zenginliği ondan da güzel. Çünkü zenginlik, genellikle nefsi ayartır; gönül zenginliği ise nefsi arıtır. Gönül zengini olanlar zengin olursa, nur üstüne nur olur.

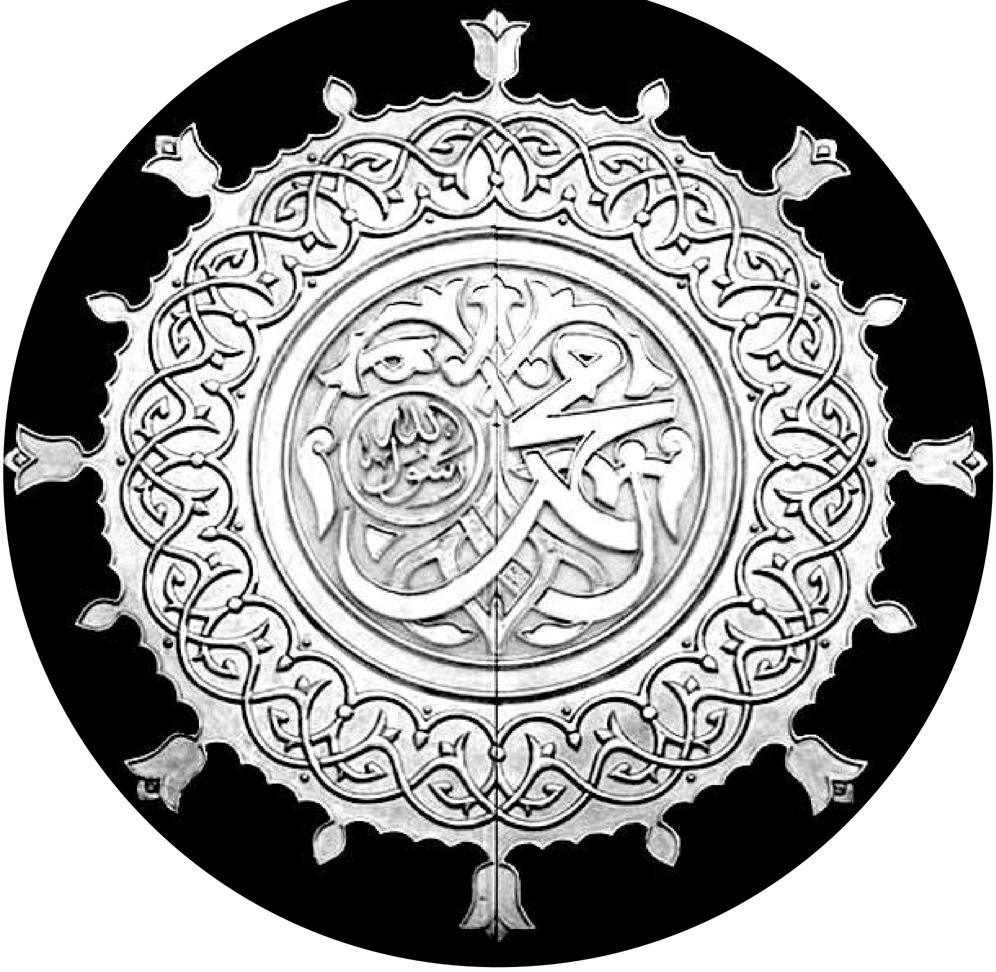

ÇAĞDAŞ YAŞAMDA NEBEVÎ "İDOL"

RAHİM RAHİMOV İLAHİYATÇI

Her yetişkin, olgunluğa ermeden önce çocukluk çağından geçer. Çünkü bu dönem, her insanın ömür yolculuğunda kaçınılmaz olarak uğradığı ve uğrayacağı bir duraktır. Psikologların ifadesine göre, okula başlamazdan önce çocuk için en yüce değer ve etkenler anne ve babadır. Çocuğun gözünde yegâne kurtarıcı, koruyucu ve ona şefkat besleyiciler ebeveynleridir. Onların hâricindeki insanlardan çekinirler, korkarlar hatta onların kendilerine zarar vereceğini vehmederek savunma amaçlı hemen ağlama moduna girerler. Diğer yandan çocuk, okul zamanına kadar olan etapta kızdığı zaman nasıl davranacağını, gülerken jest ve mimiklerini nasıl oynatacağını hep onlardan öğrenir. Bu öğrenme ise gayr-ı irâdî, bilinçli olmayan bir öğrenmedir. Çocuk aile çevresinden görerek kopyaladığı hareketleri kendi hayatından bir parça yapar ve şahsiyetinin köklerini bu evrede salmaya başlar.

Kreş veya okula başlar başlamaz çocuk için "idol" konumunda olan anne ve babaların yerini bu sefer öğretmenler alır. Çocuğun nazarında öğretmen ulaşılması çok zor bir bilgi kaynağı, herşeyi bilen süper insandır. Bu evrede çocuk, öğretmenini yarı bilişsel bir şekilde taklit etmeye başlar. Onda hoşuna giden davranışları, tabiri caizse, kendisine yamar. Böylece çocuğun kişliğinin temelleri önemli oranda atılmış olur.

Ergenlik çağına yaklaşırken çocukta nesnel düşünce kabiliyeti de gelişir. Artık sadece somut değil, aynı zamanda soyut olan bazı kavramları da anlamaya başlar. Bu çağda ise rasyonel düşünceye girişin ilk adımları atılır. Ergenliğe yeni girmeye başlayan çocuk internet veya televizyon programlarındaki

ünlülerin hayatlarına özenerek onlara benzemeye çalışır. Örneğin, kendisine "idol" olarak seçtiği kişi bir şarkıcı ise onun hayatına dair bilgiler edinmeye, onun gibi giyinmeye onun takıldığı mekânlara benzer yerlere gitmeye başlar. Sosyal medyada onun sözlerini ve resimlerini paylaşır. Veya örnek aldığı kişi bir futbolcu ise onun vücudunda gördüğü dövmeleri kendi vücudunda görmek ister, onun gol sevincini kendi gol sevinci yapar. Kısacası onu, hayatının "mürşidi" konumuna koyar.

Dikkat-i nazar edilirse, TV ve sosyal medyadaki rol model olarak servis edilen şahısların ortak özellikleri dünyayı cennete çevirme arzusudur. Onlar, elde ettikleri servetleriyle, dünyaya bir daha gelmeyecekleri gerçeğini bastırmak ve unutmak için helâl-haram dinlemeden herşeyi meşrû ve modernite kapsamı içine alarak, hazzı her zerrelerine kadar yaşamayı amaç edinmişlerdir. İşte burada filmi durdurup baştan alıp yeni bir senaryo yazmamız gerekir.

Toplumun en önemli kısmı çocuklar ve gençler olduğuna göre, onların istikballerinin tertemiz, kültürlü ve ahlâkî olması için yalandan yaşayan ünlü insanların hayatlarına özenmemeleri önem arz eder. O yüzden onların yaşam biçimlerini Müslümanca kılmak için siret-i Nebîyi merak ederek öğrenmemiz ve bilmemiz bu bakımdan önceliklermizin başında gelir. Bahsedilen facialar kapımızı çalmadan siret-i Nebî kitapları vesilesiyle evlerimizde periyodik olarak düzenleyeceğimiz aile sohbet halkaları oluşturabiliriz. Hânelerimizdeki gündemlerimizde ana temamız örnek alınacak boyutları ile Hazreti Muhammed (s.a.s.)'in hayatı olmalı. Madem çocuklarımız ergenlik çağına kadar ebebeynlerini rol model olarak görüyor, o hâlde anne-babalar çocuklarının hayatlarında en fazla tesirli "idol"ün üsve-i hasene, en güzel örnek olan Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)'in olması için kendi dünya görüşlerini ve ahlâk anlayışlarını Onun mübarek hayatına yakın kılmaya çalışmalıdırlar. Eğer Nebî (aleyhisselam) bizim evimize mânen girmezse, evimize uydurulmuş Amerikan ve Batı kahramanları girecektir...

HAZRETİ ÖMER'İN VAKFI

HALİL HOCOV İRŞAD DAİRESİ BAŞKANI

Meşhur fıkıh âlimi Mustafa ez-Zerkâ "Ahkâmü'l-Evkâf" adlı eserinde vakıf kurma ile ilgili bir olaydan bahsetmektedir:

Hazreti Ömer bin Hattâb, Hayber'deki en verimli bahçelerden birine sahipti, Semg adlı bahçeydi bu. Bir defasında Peygamber (s.a.s.)'in yanına gitmiş ve Allah'ın razı olacağı hayırlı bir iş için tavisyelerini istemişti. Bu amaçla Ömer (r.a.) "Yâ Rasûlâllah! Hayber'de bir yer sahibi oldum ve bugüne kadar ondan değerli bir şeyim olmadı. Onunla ilgili ne yapmamı tavsiye edersiniz?" demiş. O da "İstersen sende kalsın, ama meyvelerini sadaka olarak dağıtırsın." cevabını vermiş. Hazreti Ömer de öyle yapmış. "Satılmasın, hibe edilmesin, miras olarak verilmesin!" diye vasiyette bulunmuş. Bahçeyi, sadaka olarak fakirlere, evsizlere, yolculara, kölelere, Allah yolunda mücadele edenlere ve misafirlere bırakmıştır. Bu malı idare eden ondan yiyebilir, dostuna da yedirebilirmiş, fakat hiçbir şeyini satmaya hak verilmemiştir. Vakfın sorumlusu, yani mütevellîsi olarak kendisini tayin etmiş; ölümünden sonra ise müminlerin annesi olan kızı Hafsa'yı, ondan sonra da soyunun önde gelenelerini görevlendirmiştir.

Ömer (r.a.) bu vasiyetini hemen kaleme almamış, bu işi, Müslümanların halifesi olduğu dönemde yapmıştır. Câbir bin Abdullah'ın bildirdiğine göre, Hazreti Ömer'in hilâfeti döneminde vasiyetini yazdığında muhacir ve ensardan bir grubu çağırarak kendilerine vasiyetini açıklamıştır. Onlar da buna şahtilik yapmışlar ve böylece haberin duyulması sağlanmıştır. Câbir (r.a.), "Muhacir ve ensardan olanların imkânı olup da mal varlığının bir kısmını satılmamak, hibe edilmemek ve tevarüs edilmemek üzere sonsuza kadar (vakıf olarak) bırakmamış olan birini hatırlamıyorum" demiştir.

Abdullah bin Amr bin Rabia da Ömer (r.a.)'ın vakıf vasiyetini imzaladığına şahit olduğunu anlatmıştır. Vefat ettiği sene içerisinde Semg bahçesinin meyvelerini bizzat dağıttığını da görmüştür. O, bırakmış olduğu vakfın sorumluluğunu hayatının sonuna kadar üstlenmiş ve gerekli bakımı yapmıştır.

Ömer bin Hattâb, Allah rızasını hedefleyen güzel bir örnek bırakmış ve bu hayırlı ameliyle sahabe-i kiramın ve asırlarca bütün ümmet-i Muhammed'in takip ettiği bir model olmuştur.

Ebû Hüreyre (r.a.)'tan rivâyet edildiğine göre, Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: **"İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnâdır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlât."** *(Müslim)*

DOÇ. DR. MUSTAFA CANLI
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ

DÂİMÂ SEVAP GETİREN BİR SADAKA-İ CÂRİYE: VAKIF

İslâm dininde var olan **iyilikte ve hayırda yarışma** ilkesinin tezâhürü olarak ortaya çıkan **vakıflar**, tarih boyunca Müslümanların birlik ve beraberliğini sağlamada, birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içerisinde yaşamalarında büyük rol oynamıştır. Bir İslâm âliminin dediği gibi, kardeşlik duygularının zayıfladığı, ictimâî huzûr ve sükûnun kaybolduğu, kin ve husûmetin çoğaldığı zamanımızda, ciddî bir infâk ve hizmet seferberliğine ihtiyaç vardır.

İşte vakıflar, bu **infak ve hizmet seferberliği**nin bir neticesi olarak ortaya çıkmış hayır müesseleridir. Yüce dinimiz İslâm, muhteşem bir **vakıf medeniyeti** sahibidir. Bu medeniyetin temelleri İslâm'ın ilk yıllarından itibaren atılmaya başlamıştır. İslâm medeniyetini ilk inşâ eden Allah Rasûlü (s.a.s.) Medine'ye hicret ettiğinde, vakıf zihniyetini devreye sokarak, bir avuç Müslümanla birlikte Mescid-i Nebevî'yi inşâ etmiş, mescidin hemen yanı başında da İslâm'ın ilk mektebi olan Suffe Mektebi kurulmuştur.

Vakıf medeniyetine sahip olmak Allah'ın dinine sahip çıkmaktır. Bu dine kim sahip çıkacak? Tabiî ki Müslümanlar sahip çıkacak. Kur'ân-ı Kerim'de mescitleri ancak müminlerin imâr edebileceklerine vurgu yapılmaktadır. Öyleyse müminler bu dine sahip çıkmalılar, bu dinin kurum ve kuruluşlarına sahip çıkıp maddî ve manevî destek vermeliler. Bu durum, Müslümanların azınlık olarak yaşadıkları bölgelerde daha da elzem ve hayatî bir durum arz etmektedir. Yoksa eğer Müslümanlar bu din-i mübîne sahip çıkmazlar, bu konuda gevşeklik ve ihmalkârlık gösterirlerse, Allah korusun, gün olur, dinî hassasiyetlerin kaybolduğu gibi, dinî kurumlar ve en sonunda Müslüman nesiller kaybolup gider.

Vakıf medeniyeti, Müslümanların aralarında birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde yaşamalarına vesile olan bir medeniyettir. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de biz müminlere hitâben;

"İyilik ve takvâ (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzere yardımlaşın." (el-Mâide, 5/2) buyurmaktadır. Öyleyse müminler olarak; vakıflar kurarak, vakıflara maddî ve manevî destek vererek, birbirimizle yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalıyız.

Vakıf medeniyetine sahip olmak, birlik ve beraberlik içinde olmaktır, kardeşlik duygularına sahip olmaktır. Cenâb-ı Hak, müminlerin kardeş olduklarını ilân etmektedir. Öyleyse müminler, kardeşlik hukukuna riayet etmeli, ihtiyaç sahibi olanların imdadına yetişmelidirler. Unutmamak gerekir ki, *"Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu düşmana teslim etmez. Din kardeşinin ihtiyacını karşılayanın, Allah da ihtiyacını karşılar. Müslümandan bir sıkıntıyı giderenin Allah da kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Bir Müslümanın ayıbını örtenin, Allah da kıyamet gününde ayıplarını örter."* (Buhârî)

Vakıflar aynı zamanda şefkat müesseleridir. Geçmişte ecdâdımız öyle bir vakıf medeniyeti inşâ etmişlerdi ki, canlı cansız herşeyi kuşatacak, koruma altına alacak şekilde vakıflar kurmuşlardır. Meselâ, uzaklardan gelen göçmen kuşların barınma, gıda gibi ihtiyaçlarını temin etmek için **Göçmen Kuşlar Vakfı** kurmuşlardır.

Günümüze de ışık tutması bakımından ecdâdımızın kurmuş olduğu vakıfların üstlendiği işlerden bir kaçını burada zikretmek isterim:

- Câmi ve mescit inşa etme, bakım ve onarımlarını üstlenme
- Fakir ve kimsesizlere barınak ve aş sağlama
- Hastaları tedavi etmek için hastane kurma ve hastaları tedavi ettirme
- Öğrencilerin yetişmesine ve ilim sahibi olmasına yardımcı olma
- İçme suyu temin etme
- Hayvanları koruma
- Tabiatı koruma

Görüldüğü gibi vakıf medeniyetinin eli sadece insana değil hayvanlara kadar uzanmaktadır. Bunun temelleri asırlar öncesinde atılmıştır. Zira Sevgili Peygamberimiz, bir hadis-i şerifinde mesti ile kuyudan su çekerek susuzluktan nemli toprağı yalayıp duran bir köpeğe su veren bir kişiden Allah Teâlâ'nın hoşnut olduğunu ve onu bağışladığını haber vermiştir. Ashâb-ı kiram, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizim için hayvanlardan dolayı da sevap var mıdır?" diye sorduklarında Peygamber Efendimiz; *"Her canlı sebebiyle sevap vardır."* buyurmuştur.

Vakıfların her biri, sevap defterini kapatmyacak bir sadaka-i câriyedir. İhtiyaç sahibi olanlar, vakıflardan istifade ettiği sürece o vakıflarda bir çöpü olan bile öldükten sonra sevap kazanmaya devam edecektir. Nitekim serlevhâ hadisimiz de bunu ifade etmektedir.

Vakıf işi hayır işidir ve **hayır işler müminlerin kurtuluşuna vesile olur**. Ayet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır: ***"Ey müminler! Hayır işler yapın ki kurtuluşa eresiniz."*** (el-Hac, 22/77)

Bununla birlikte **hayır ve hasenât hizmetlerine aracılık etmenin de bir sevabı vardır**. Çünkü Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: ***"Kim iyi bir işe aracılık ederse, onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe aracılık ederse, onun da ondan bir payı olur. Allah herşeyin karşılığını vericidir."*** (en-Nisâ, 4/85)

Ancak şu kadar var ki, vakıf kurmak ne kadar önemli, sevap getiren ve hassas bir iş ise, vakıf malını korumak, vakıf malını süiistimâl etmemek de bir o kadar mühim ve hassas bir iştir. Zira geleneğimizde **Vakıf Bedduası** diye bilinen bir dua vardır. Bu duanın bir kısmı şöyledir:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan, güzel ve temiz olan Hazreti Peygamberi tasdik eden, sultan, emir, bakan, küçük veya büyük herhangi bir kimseye, bu vakfı değiştirmek, bozmak, nakletmek, eksiltmek, işlemez hâle getirmek, ihmal etmek ve tebdil etmek helâl olmaz. Kim onun şartlarından herhangi bir şeyi değiştirir, iptal eder ve değiştirilmesi için uğraşırsa haramı üstlenmiş, günaha girmiş ve masiyetleri irtikâp etmiş olur. Böylece günahkârlar alınlarından tutularak cezalandırıldıkları gün Allah onların hesabını görsün."

Sonuç itibarıyla vakıflar yoluyla ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları giderilecek; cami ve mescitler inşâ edilip muhafaza edilecek; ilim ve irfan yuvaları ayakta kalacak; bu yuvalarda talebeler talim görüp âlim ve muallimler yetişecektir. Vakıfların şefkat eliyle açlar doyacak, susuzlar suya kanacak, evsizler barınacak bir yer bulacak, muhtaçların derdine çare bulunacaktır. Böylelikle cemiyette birlik ve beraberlik en güzel şekilde sağlanmış olacaktır.

Bu bakımdan bu dünya hayatı hepimiz için bir gün olup sona erecek. Öte dünyaya götürebileceğimiz şey, ne ev, ne araba, ne de para olacak. Oraya götürebileceğimiz şey, daha doğrusu bizimle birlikte gelecek olan ve başbaşa kalacağımız şey, dünya hayatında ortaya koyduğumuz niyet ve amellerimiz olacak. Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır: *"Ölüyü (kabre kadar) üç şey takip eder: Çoluk-çocuğu, malı ve ameli. Bunlardan ikisi döner, biri kalır. Çoluk-çocuğu ve malı döner, ameli (kendisiyle) kalır."* (Buhârî)

Rabbimiz, hayır ve hasenât işlerinde bizleri dâim eylesin!

Rabbimiz, rızasına muvâfık ameller yapmayı cümlemize nasip ve müyesser eylesin!

2018 YILI YAZ KUR'ÂN KURSLARIMIZ NASIL GEÇTİ?

BAHRİ İZZET İRŞAD DAİRESİ UZMANI

Kur'ân kursları, Müslüman nesiller inşa etmek açısından son derece önemli bir vasıtadır. Bu yüzden Başmüftülüğümüz yaz Kur'ân kurslarını yıllardan beri devam ettiregelmiştir. 2018 yılında 20 bölge müftülüğümüzde yaz kursları düzenlendi. Bunu yapabilmek için ilk önce Kur'ân kursu yapacak hocalara, yani imam ve eğiticilere ön hazırlık olması için 8 bölge müftülüğünü merkez seçerek Nisan ayı içerisinde günübirlik seminerler yapıldı. İrşad Dairesi ekibi olarak baş örganizatörümüz ve İrşad Dairesi Başkanımız sayın Halil Hocov ile koordineli bir şekilde bölgelerde yürütülen seminerlerde yeni eğitim metotları, çocuk eğitminde dikkat edilmesi gereken hususlar, Kur'ân kursu hocalarını başarıya götürecek yollar gibi konular ele alındı. Daha fazla verim elde etmek amacıyla konunun uzmanı olarak Türkiye Diyaneti İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilen Bursa Nilüfer Eğitim Merkezi öğretim görevlisi İsmail Turan birbirinden değerli sunumlarıyla seminerlerimize iştirak etti. Yaklaşık 400 imam ve eğitici bu kısa ve öz seminerlerimize katılarak bilgi ve becerilerini tazeledi, arttırdı.

Kur'ân kurslarını tanıtmak, yaygınlaştırmak ve öğrencilerin katılımını sağlamak amacıyla Eğitim Dairesi ile ortaklaşa hazırladığımız broşür, poster ve banerler basılarak geniş kitlelere ulaştırmak üzere bölge müftülüklerine gönderildi. Oradan da Müslüman-Türk halkın yaşadığı yerleşim yerlerine ulaştırıldı.

Sözünü ettiğimiz seminer dizisi tamamlandıktan sonra Haziran ayının ilk günlerinde 20 bölge müftülüğünce belirlenen 25 bölge Kur'ân kursu koordinatörü ile bir günlük çalışma toplantısı gerçekleştirildi. Bu toplantıda bölgelerde takriben ne kadar Kur'ân kursu olabileceği tespit edildi. Bununla beraber koordinatörlerimizle daha organizeli ve sağlıklı Kur'ân kursları yapabilmek ve sayısını artırabilmek için neler yapmamız gerektiği konusunda istişarelerde bulunduk.

Birkaç yıl önce Eğitim Dairesinin başlatıp kademe kademe gerçekleştirdiği ders kitabı hazırlama projesi sonucunda "Benim Güzel Dinim" adlı dizinin ilk iki kitabı Bulgarca ve Türkçe basılarak bölge müftülükleri kapsamında eğitim görecek talebe sayısına göre koordinatörlerimiz tarafından dağıtıldı. Böylece çocuklarımızın ellerine temel dinî bilgileri öğrenebilecekleri kalıcı ve güzel bir eser vermiş olduk. Kitapların ihtiva ettiği akâit, ilmihâl bilgileri, Peygamber kıssaları ve Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in hayatı hakkında bilgiler genç nesle ışık tutmaktadır.

20 Haziranda başlayan Kur'ân kurslarımız 10 Ağustosta sonlandırıldı. Şunu da ifade edelim ki, birçok yerde kurslar, okullar tatil olunca başlamış, hatta bazıları Kurban Bayramı sonrasında da devam etmiştir. İlk başlarda 500 köy ve kasabada 594 Kur'ân kursu grubu oluştu. Ancak bu sayı Ağustos ayında 562'ye indi. Sayının düşme sebepleri arasında çocukların yaz tatilinde şehirden veya yurtdışından köylerine bir aylığına gelmiş olup, ikinci ayda ise yeniden yurtdışına veya şehre dönmeleri hususu dikkat çekmektedir. Tabiî, bu kurslarımızı olumsuz yönde etkilemektedir.

Katılan talebe sayısı, devamlılık açısından değişken olduğu için tam bir rakam belirtmek güç olmasına rağmen, takriben Haziran-Temmuz aylarında 7200 öğrenci, Ağustos ayında ise 6800 öğrenci yaz Kur'an kurslarımıza katılmıştır.

Kursa katılan öğrencileri teşvik etmek amacıyla her yıl bilgi yarışmaları düzenlenmektedir. Bu yarışmalarımız yaz Kur'ân kurslarımızın ayrı bir neşesi ve heyecanı olmaktadır. Önce bölgelerde yapılan yarışmalarda birinci yere kalmış öğrencilerimiz Millî Temel İslâmî Bilgiler Yarışmasına katılma hakkı kazandılar. Bölge müftülüklerimizden millî yarışmamıza iştirak eden 62 küçük yarışmacımızı bu sene Mestanlı İmam Hatip Lisesinde ağırlayıp bilgilerini ortaya koymalarını sağladık. Bu hem bizler hem de öğrenciler ve onların hocaları ve velileri için gurur vericiydi.

8-9 Eylülde gerçekleşen millî yarışma esnasında düzenlenen spor aktiviteleri, test çözme gibi etkinlikler programın dolu dolu geçmesini sağladı. Bölgelerden gelen yarışmacılarımız 4 seviyede yarıştı. Yaş gruplarına ve eğitim seviyelerine göre belirlenen 3 kategoride üçer öğrenci birinci oldu. Seviye ve kategorisine göre ödüller, plaket ve Başmüftümüzün ıslak imzasıyla Takdir Belgesi aldılar. Bütün bunlar etkinliği bayram havasında gerçekleşen unutulmaz bir törene dönüştürdü. Katılanlar, sevgi ve muhabbet dolu unutulmayacak anlar yaşadı.

Bütün bu güzelliklerle birlikte 600'e yaklaşan Kur'ân kursu sayımızı hem nicelik hem de nitelik bakımından yükseltme arzusundayız. Bu konuda, Yüksek İslâm Enstitüsü ve benzeri okullarla imam hatip liselerinden mezun olan veya Kur'ân kursu eğitimi verbilecek düzeye gelmiş arkadaşlarımızın görev üstlenmesini istirham ediyoruz. Her Müslüman kendi dininin görevlisi ve sorumlusudur, onun için bu görevi yapabilecek hoca arkadaşlarımdan dileğim, dikkatlerini talebe yetiştirmenin önemine yöneltmeleridir. Bu şekilde Kur'ân'ı duymamış, Allah ve Peygamberi işitmemiş kardeşlerimize dinimizi ulaştırmış olacağız.

DİJİTAL KRİPTO PARALARIN KULLANIMI CAİZ MİDİR?

Kullanıcılar arasında değişim ya da kıymet ölçüsü olarak genel kabul gören, kaynağı itibariyle kullanıcılara güven veren her türlü paranın kullanımı caizdir.

Bu noktada önemli olan husus, para olarak bilinen değişim aracının kendi özünde yani üretim şeklinde, sürüm aşamalarında ve muhataplık niteliğinde büyük belirsizlik (garar) içerip içermemesi, bir aldatma (tağrir) aracı olarak kullanılıp kullanılmaması ve belli bir kesimin haksız ve sebepsiz zenginleşmesine vesile olup olmamasıdır.

Son yıllarda ortaya çıkan ve birçok çeşidi bulunan, dijital-kripto paralardan her birini kullanmanın hükmünü yukarıdaki genel ilkeler doğrultusunda değerlendirmek gerekir.

Buna göre kendi özünde ciddi belirsizlikler taşıyan, aldanma ve aldatma riski ileri düzeyde olan, dolayısıyla herhangi bir güvencesi bulunmayan ve kamuoyunda saadet zinciri olarak bilinen uygulamalar gibi belirli kesimlerin haksız ve sebepsiz zenginleşmesine yol açan dijital kripto paraların kullanımı caiz değildir.

Bu fetva, 3. Avrasya Fetva Meclisinde kabul edilmiştir.

ŞUMNU'DA VAKIF MEKTEBİ

MEHMET HASAN NÜVVÂB İHL ÖĞRETMENİ

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tuna vilayetine bağlı olan Şumnu ve yöresi, elimizde bulunan o zamana ait verilere göre, zengin bir okul sayısına ulaşmıştır. O yıllarda "sıbyan mektepleri" adıyla anılan 86 adet ilkokul Şumnu bölgesindeki Müslüman-Türklere eğitim ve öğretim imkânı veriyordu. "Sıbyan", çocuk anlamına gelen "sabî" kökünden türemiş olup çocukların okuduğu okula, yani ilkokula "sıbyan mektebi" denmiştir. Genellikle mahalle camileri ile mescitlerinin yanında ve bazı yerlerde özel olarak hayırsever kimseler tarafından yaptırılan binalarda faaliyet gösterirlerdi. Yönetimleri genellikle yaptıranlar tarafından kurulan özel vakıflarca sağlanırdı. Bunlarda eğitim gören çocuklar "amin alayı" denen bir törenle dört buçuk yaşına doğru mektebe başlatılırdı. Bu mekteplerin amacı çocuğa Kur'ân okumayı, yazı yazmayı, dinî görevlerin gerektirdiği ve hayatta lâzım olacak basit bilgileri vermekti.

Osmanlı döneminde Şumnu kasabasında yirmi iki sıbyan mektebi bulunuyormuş. Ancak Bulgaristan özerkliğini kazanınca şehirde Türklere ait sadece Kılâk Mektebi (ilkoklu) kalmıştır. Öğrencilerin çoğalmasıyla ve okul binasında ders odaları yetersiz kalınca Kılak

1944-1945 ders yılında Vakıf İlkokulu öğretmen ve öğrencileri

Mektebine bağlı iki şube daha açılmıştır. Bu şubelerden ilki için Kız Rüşdiye Mektebi binasının bir odasının kullanılmasına izin alınmıştır. Karaağaç mahallesinde bulunduğundan dolayı da Karaağaç Mektebi (ilkokulu) denmiştir. Diğer şubesi ise Şerif Halil Paşa Camisinin sol tarafında bulunan günümüzde müftülük binası olarak kullanılan Şerif Paşa Mektebidir. 1932-1933 eğitim-öğretim yılında Karaağaç Mektebi, Kız Rüşdiye Mektebi odalarından ayrılarak yeni okul binasına geçmiştir. Bu okul binası, Bit Pazarı üzerindeki "Valil Levski" Sokağı No 76'da bulunan ve Şumnu Müftülüğüne ait olan bir vakıf binasıydı. Böylece 1932-1933 eğitim-öğretim yılında bağımsız olarak ve ismi ile müsemma bir Vakıf Mektebi kurulmuştur.

Okul binası, Şumnu'daki birçok vakıf eserinden biri olduğundan dolayı okulun ismi de Vakıf Mektebi olmuştur. Yeni durumda Vakıf Mektebi (ilkokulu) bağımsız bir okul olmuş, bu defa Şerif Paşa Mektebi ve Karaağaç Mektebi onun şubeleri hâline gelmiştir. Vakıf Mektebinde eğitim süresi dört yıldır. Eğitim için sekiz ile ondört yaş arasıöğrenciler okula kaydedilmektedir. Öğrencilerden yıllık 120 leva ücret alınmaktadır.

1945 yılında düzenlenen veliler toplantısında veliler ve öğretmenler bir dernek kurulmasını ve öğrencilerin eğitim durumunu bu derneğin takip etmesini istemişlerdir. 1946 eğitim-öğretim yılında ise Şumnu'nun değerli öğretmenlerinden Süleyman Sırrı Vakıf İlkokuluna davet edilerek yeni kamu yapılanması hakkında konferans verdirilmiştir. Elimizdeki bilgilerden anlaşıldığına göre, Nüvvâb'ın hocalarından Osman Seyfullah (Keskioğlu)'nun kız evlâdı Muallâ 1949 yılında Vakıf Mektebinde okumaya başlamıştır.

1932-1933 ders yılında Vakıf Mektebinde okunan dersler şöyledir: Diniye (Din Bilgisi), Bulgarca, Türkçe, Matematik, Resim-Model, Medeniye-Vataniye (Medeni ve Vatanî Bilgiler), Geometri, İlm-i Eşya, Güzel Yazı, Tabiiye (Tabiat Bilgisi), Müzik, Beden Eğitimi. Okulun öğretmenleri rüşdiye (ortaokul) mezunu erkek veya bayanlardan oluşmaktaydı. Bazı Nüvvâb mezunu hocalar da bu okulda öğretmenlik yapmaktaydı. Genelde Türk öğretmenleri görev yapmakta, Bulgarca dersleri ise Bulgar öğretmenler tarafından verilmekteydi.

Osmanlı dönemindeki Şumnu'da yirmi iki sıbyan mektebi bulunuyormuş. Ancak Bulgaristan özerkliğini kazanınca şehirde Türklere ait sadece Kılâk Mektebi (ilkoklu) kalmıştır. Öğrencilerin çoğalmasıyla ve okul binasında ders odaları yetersiz olduğundan Kılak Mektebine bağlı iki şube daha açılmıştır. Bu şubelerden ilki için Kız Rüşdiye Mektebi binasının bir odasının kullanılmasına izin alınılmıştır. Karaağaç mahallesinde bulunduğundan dolayı da Karaağaç Mektebi (ilkokulu) denmiştir.

1942-1943 ders yılında öğretmenler ve dersleri şöyledir: Mariya Ostrova – Bulgarca; Anka Tsaneva – Beden Eğitimi ve Bulgarca; Ülfet Sadık – Matematik, Geometri ve Beden Eğitimi; Sadık Ahmed – Kur'ân, Din, Türkçe ve Resim; Halil Mustafa – Kur'ân, Din ve Türkçe, Mustafa Mehmed – Türkçe. 1951 ders yılında okul müdürü olarak Mehmed Mollov'tur.

1955 ders yılında Vakıf İlkokulu öğrencileriyle beraber şehirdeki "Hristo Botev" İlkokulu binasına taşınmıştır. Bu taşınma durumu aslında Türk okullarını Bulgar okullarıyla birleştirme sürecinin ilk aşamasıydı. Bu durumu dönemin "Yeni Işık" gazetesi 140. sayısında haber olarak şöyle sunmuştu: "Kolarovgrad'da (Şumnu) "Hristo Botev" Mektebi ile Vakıf Mektebi birleşmesinden önce bu iki mektep talebeleri, birbirine düşman kesilmişlerdi. Çok defa dövüşüyorlardı. Şimdi mektep talebeleri arasında hakikî arkadaşlık ve işbirliği sağlanmıştır." Haberden anlaşıldığına göre, Vakıf Mektebinin öğrencileri "Hristo Botev" okuluna taşınınca Türk ve Bulgar öğrenciler arasında kavgalar durmuş. Aslında bu haber, komünist idarenin uygulamak istediği bir karara kılıf geçirmeydi. Böylece yıllarca Şumnu Türk gençlerine anadillerinde eğitim-öğretim hizmeti sunan Vakıf Mektebi Bulgar okuluyla birleşip tarihten silinmiştir.

YEDİLER DİYARI VE PİR VADİSİNİN YUSUF BEY CAMİSİ

SALİH DELİORMAN
ARAŞTIRMACI

Pravadı (Provadiya), Varna'ya bir menzil mesafede bulunan bir Türk kasabasıdır. Aslında muhkem bir kale olarak 1388 senesinde akıncı beylerinden Turahan Bey oğlu Yahşi Bey tarafından fethedilmiştir. Fakat 1444 senesinde vukû bulan Varna Savaşı öncesinde haçlı orduları tarafından târümâr edilmiştir. Ama sonuçta savaştan galip çıkan Osmanlı devleti, ulaşım bakımından stratejik bir konumu olan bu yeri bırakmamıştır. Ancak bu defa yerleşim yeri olarak eski kale değil de aşağısında akan derenin oluşturduğu vadiye bugünkü Pravadı kasabası kurulmuştur. Yaklaşık dört asır huzurlu bir hayat süren kaza merkezi Pravadı ve civarı, 1828-29 yıllarında yaşanan Rus-Türk harbinde yeniden târümâr edilmiştir. Öyle ki, küçük bir yerleşim yeri olarak kurulan kasabanın nüfusu Osmanlı idaresinde 10.000'e ulaşmışken Rusların saldırıları sonucunda bu sayı 1000'in çok altına düşmüştür.

Kasabanın asıl gelişimi XVI. asırda olmuştur. Bir asır sonra Pravadı'yı ziyaret eden yabancı seyyahlar, mamur oluşunu, Müslüman ve gayr-ı müslim tebaanın huzur içerisinde yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ortodoks, Katolik, Yahudi ve Ermenilerin birlikte yaşadığı kasabanın kâhir ekseriyeti Türklerden oluşuyormuş. Bu nüfus durumu XIX. asrın sonlarına kadar devam etmiştir. Ondan sonra yavaş yavaş Türkler azınlığa dönüşmüştür.

Pravadı'yı ziyaret eden seyyahlar camilerinden bahsetmeyi de ihmal etmemişler. XVII. asırda kasabada bulunan Polonyalı bir seyyah, 6 kurşun kubbeli ve 3 kiremit çatılı camiden bahsederken, aynı yıllarda ünlü seyyah Petır Bogdan da 6 taş yapılı, kurşun kubbeli camiden söz etmiştir. Farklı kaynaklardaki verilere göre, XVI. asırda Pravadı'da bulunan camiler şunlardır: Kasab Muhiddin Camisi/Cami-i Atîk, İskender Mescidi, Küçük Hacı Süleyman Mescidi, Solakzâde Süleyman Çelebi b. İbrahim Mescidi, Sinan Bey Mescidi, Musa Koçi Mescidi, Cullah İbrahim Mescidi, Hacı İsmail Çavuş/İsmail Bey Camisi, Mesih Paşa Mescidi. Daha sonraki yıllarda şu camilerin yapıldığı ya da var olan camilerin adı geçen kişilerce tamir edildiği de tespit edilmiştir: Sarı Hüseyin Paşa Camisi, Çoban Camisi, Çengelizâde Mustafa Ağa Mescidi, Hacı Hüseyin Bey Mescidi, Kasap Hasan Ağa Mesicidi, Mehmed Ragıp Halife b. Abdullah Mescidi, Sufi Amca Hasan Ağa Camisi ve Yusuf Bey Camisi.

Bahsi geçen Rus-Türk Savaşı esnasında Pravadı şehri aşırı derecede hasar gördüğü için camilerin bir kısmı yıkılmış, bir kısmı da uzun zaman tamir edilemeyecek hâle gelmiştir. Tuna Vilâyeti Salnamesine baktığımızda 1287/1870 senesinde 5 cami görülmektedir. Bunlardan Mesih Paşa ve Sarı Hüseyin Paşa camileri harap olarak günümüze ulaşmıştır. Sadece Yusuf Bey Camisi çalışır vaziyettedir.

Yusuf Bey Camisi, çarşıda olmasından dolayı Çarşı Camisi olarak da biliniyor. Caminin tamir kitabesinden 1032/1622-23 senesinde Yusuf Bey tarafından yapıldığı anlaşılıyor. Kısa bir zaman sonra Pravadı ve dolayında başka eserleri de olan Hacı Ahmed tarafından tamir edilmiştir. Tamir tarihi 1066/1655-56'dır.

Son derece önemli bir konuma sahip olan Yusuf Bey Camisinin, normal bir şekilde çalışabilmesi için vakıf malları tahsis edilmiştir. 1288/1871-72 yılına ait vakıf muhasebe defterinde Yusuf Bey Camisinin senelik giderlerinin 2911 guruş olduğu ve bunları karşılayacak musakkafât (binalar) ve değirmenden oluşan vakıf mallarının olduğu anlaşılmaktadır. Yaptıkları vazife karşılığında Mütevelli Hacı Arif Ağa, Hatip İbrahim Efendi, İmam Receb Efendi, Müezzin-Kayyım İbiş Efendinin ücretleri ve aydınlatma ihtiyacını karşılamak için alınan yağ ve mum ile diğer ufak tefek masraflar bu vakıflardan karşılanmıştır.

1975'den beri mahallî değere sahip kültür eseri olarak tescil edilen caminin duvarları kesme taştan olup 110 cm kalınlığındadır. Caminin planı kareye yakın olup ölçüsü 12,5x13 metre dolayındadır. Kiremit çatı ile örtülüdür.

Sâde yapılı mihrabı, perde arkasında çifte minareli ve kubbeli bir cami resmiyle süslenmiştir. Minberi ahşap ve 11 basamaklıdır. Ahşap parmaklıklarla kapalı mahfili iki tarafa taşmış bulunmaktadır. Mahfili taşıyan altı ahşap sütunun oymalı kapitelleri estetik çiçek motifleri ile süslüdür. Sonradan mahfilin sağ alt kısmına bir oda yapılmıştır. Cami tavanı da ahşaptır, özellikle bitki motifleriyle süslü rozeti dikkat çekicidir. 20 metre civarındaki mevzûn minaresi kesme taşlarla örülerek yuvarlağa yakın çokgen şeklinde yapılmıştır. Tek şerefelidir.

Cami pencereleri iki sıra hâlindedir. Üsttekiler tonozlu, alttakiler ise dikdörtgen olmakla beraber üzerlerine kemer alınlıklar yapılarak çiçek motifleriyle süslenmiştir.

Caminin son cemaat mahalli örtülüdür. Bitişiğinde eskiden müftülük binası olarak da kullanılan gelir getirici vakıf binası bulunmaktadır.

Varna Bölge Müftülüğüne bağlı olan cami namaz vakitlerinde açıktır. İmamlığını Sarıkovanlıklı Salim Hoca yapmaktadır.

VEDAT S. AHMED

İLK MÜESSESÂT-I DİNİYE VE VAKFİYE MÜDÜRÜ: MEHMED CELİL (1876-1939)

Mehmed Celil, Bulgaristan Müslüman-Türk azınlığının hayatında son derece önemli rolü olan bir şahsiyettir. Topluluk olarak haklarının korunması hususunda kalemiyle, sözüyle, davranışlarıyla ve hatta hayatıyla "Hak verilmez, alınır!" ilkesini savunmuştur.

Mehmed Celil, köken itibarıyla Kırım Tatarlarından olup Hacıoğlu-Pazarcığı (Dobriç) kasabasında ticaretle uğraşan Hacı Celil'in oğludur. 1876 senesinde doğmuştur. İlk ve ortaokulu doğduğu yerde bitirmiş, ardından İstanbul'a giderek Mülkiye Mektebinde eğitim görüp geri dönmüştür.

1910 senesinin sonunda kurulan Başmüftülük kurumunun başına gelen Hocazâde Mehmed Muhyiddin Efendi, idarî işlerde kendisine yardımcı olacak kişi olarak Mehmed Celil'i seçmiştir. Böylece Başmüftülükte ilk Başkâtip/Genel Sekreter olarak aynı zamanda kurumun ilk çalışanlarından biri olma şerefine nâil olmuştur. Bu görevde 1911-1914 seneleri arasında kalmıştır. Görevi esnasındaki kurumsal iletişimi, mevzuatın hazırlanması, Türk okulları ve vakıf mallarına çekidüzen verilmesi konusunda yaptığı başarılı ve kalıcı çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Ancak İkinci Cihan Harbinin patlak vermesi, siyasî müdahalelere ve özellikle de kurumun istismarına razı olmaması sonucunda Hocazâde Efendi, ikinci dönem için Başmüftülüğe aday olmamıştır. Onun görevden ayrılması üzerine kurum vekâleten yönetilmiştir. Bu dönemin idaresi Mehmed Celil'in Başmüftülükte çalışmasını uygun görmemiştir. Bu sebeple Karlıova kasabasına gitmiş ve oradaki Türk okulunun müdürlüğünü yapmıştır.

1919-1920 senelerinde çok tartışmalı bir biçimde gerçekleşen ikinci Başmüftü seçiminde dönemin Sofya Müftüsü Süleyman Faik Efendi seçilmiştir. O da Mehmed Celil'i 1920 senesinden itibaren tekrar Başmüftülüğe davet etmiştir. Bu arada 1919 senesinde Başmüftülük teşkilâtının ilk tüzüğü kabul edilmiş, ona binaen de cemaat-i İslâmiyelerin işleyişini, din görevlilerinin çalışmalarını ve vakıfların idaresini yürütmek üzere Başmüftülük nezdinde Müessesât-ı Diniye ve Vakfiye Müdüriyeti kurulmuştur. İşte bu birimin ilk müdürü Mehmed Celil olmuş ve bu görevde 1928 yılına kadar kalmıştır.

Mehmed Celil'in bu dönemde çok kalıcı hizmetleri olmuştur. 1919 tüzüğünün işleyişi ile ilgili gerekli mevzuatın hazırlanması, Türk mektepleri ve vakıfların belirli bir düzene konması, imamlar, cemaat-i İslâmiye ve şeriat mahkemelerinin çalışmalarıyla ilgili düzenlemelerin yapılması hep bu dönemde ve Mehmed Celil'in büyük katkılarıyla olmuştur. Özellikle Şumnu'daki Nüvvâb Medresesinin kuruluş sürecinde Mehmed Celil'in hem gerekli temasları kurmak hem de tüzük ve programını hazırlayan ekibe katılmak suretiyle çok emeği geçmiştir. Özellikle Omurtag Hanın mezarı olduğu iddiasıyla Demir Baba Tekkesine el koymaya çalışan Bulgarlara karşı çıkarak Almanya'da antropolojik araştırmalar yaptıracak kadar basiretli ve gayretli tavrıyla vakıfları koruma azmi içerisinde olmuştur.

İki dönemde 12 senenin üzerinde Başmüftülükte kritik bir idarî görevde bulunan Mehmed Celil, şüphesiz eleştiriler de almıştır, özellikle zaman zaman siyasî yoruma açık davranışları bunları artırmıştır. Bazı eleştirilerin haklılık payı olsa bile genel itibarıyla olumlu bir hizmeti olmuştur.

Mehmed Celil, Başmüftülük kurumundan ayrılınca hayatının sonuna kadar Bulgaristan Türkünün fikrî uyanışına katkıda bulunmuştur. Onun bu konudaki öncü gayretleri 1929'da toplanan Birinci Türk Millî Kongresinin hazırlıkları ve düzenlenmesi esnasında teşebbüs heyetinde bulunması ve kongrenin genel sekreterliğini yapmasında görülmektedir.

En önemli hizmeti ise 1928-1934 seneleri arasında neşrettiği "Rehber" gazetesidir. "Hak verilmez, alınır!" serlevhasıyla yayınlanan ve kimliğimiz açısından son derece önemli bir süreli yayın olarak 321 sayıdan oluşan bu gazete zülf-i yâre dokunduğu için yayını resmî makamlarca durdurulmuştur. Mehmed Celil de tutuklanarak Batı Bulgaristan'a sürülmüştür. Serbest bırakıldıktan hemen sonra bir seneye yakın "Yeni Gün" gazetesini neşretmiştir. Ancak sadece 23 sayı çıkabilen bu gazete de 1934 sonunda kapatılmış, Mehmed Celil de Gabrovo'ya sürülmüştür. Altı ay kadar orada kaldıktan sonra tekrar Sofya'ya dönerek 1935-1939 döneminde "Doğru Yol" gazetesini yayınlamıştır. 300 sayı kadar çıkabilen bu gazete de kapatılarak Mehmed Celil tekrar tutuklanmıştır. Bu esnada işkencelere maruz bırakılarak 1939'un Ağustos ayı sonunda tutuklu iken öl(dürül)müştür. Sofya Merkez Mezarlığına gömülmüştür.

Şehabettin ve Fevziye adlı iki evlâdı olmuştur. Kızı, kısa bir dönem Türk çocuklarına yönelik bir gazete neşretmiş, oğlu ise öğretmenlik yapmış ve Türkiye'ye göç ettikten devlet kurumlarında görev almış, TRT'de spikerlik ve tercümanlık yapmıştır.

Mehmed Celil'in gazetelerdeki yüzlerce makalesi dışında ilkokullar için hazırladığı din dersi kitabı ve S. Blajev ile beraber Bulgarcadan Türkçeye Lügat-ı Şihab adlı sözlüğü basılmıştır.

AVRASYA FETVA MECLİSİ 3. TOPLANTISI DÜZENLENDİ

Avrasya İslâm Şurasına üye ülkelerin dinî idareleri temsilcilerinin katılımıyla Avrasya Fetva Meclisinin üçüncü toplantısı düzenlendi. 21-22 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleşen toplantıya Bulgaristan Müslümanları dinî idaresini temsilen Yüksek İslâm Şurası Başkanı Vedat S. Ahmed katıldı.
Dört oturum hâlinde gerçekleşen toplantıda günümüzde dinî soruların cevaplandırılmasında görülen yöntem sorunları, kanunî mevzuatta düzenlenen konular ve fetva ilişkisi ele alındı. Bir de finans ve ticaret hayatına dair bazı güncel konularda fetvalar değerlendirilerek görüş birliğine varıldı. Toplantı sonunda sonuç bildirgesi kabul edildi.

KUR'ÂN KURSU ÖĞRENCİLERİ PROGRAM SUNDU

Hasköy'de yıl boyu devam eden Kur'ân kurslarının öğrencileri 9 Aralık 2018 tarihinde kadınlara yönelik program yaptı. Etkinlik, şehrin Hisar ve Kamenni semtlerinde düzenlenen Kur'ân kurslarının kadın hocaları öncülüğünde yapıldı.
Öğrencilerden Hasan Hasan'ın Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle başlayan program, kurs hocaları Gülgün Gaygacova ve Meliha Çitakova'nın konuşmaları, öğrenilerin sahneledikleri piyes, okudukları Kur'ân-ı Kerim ayetleri, şiirler ve söyledikleri ilâhilerle devam etti.
Etkinlik esnasında Hasköy sohbet grubu kadınlarının düzenlediği kermeste Kur'ân kursları yararına 300 leva toplandı.

İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİ YETİMLERE EL UZATTI

Mestanlı İmam Hatip Lisesi öğrencileri Başmüftülüğün düzenlediği yetimlere yardım kampanyasına faal bir şekilde katıldılar. Başarılı çalışmaları sonucunda bir grup öğrenci okul idaresi ile birlite Kırcaali Bölge Müftüsü Beyhan Mehmed'i ziyaret ederek topladıkları 1016,80 leva değerindeki bağışı teslim ettiler.
Bölge Müftüsü, yetim çocuklar için düzenlenen kampanyaya gösterdikleri duyarlılıklarından dolayı öğrencilere içten teşekkürlerini sundu.

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜNÜN 20. YILDÖNÜMÜ

Yüksek İslâm Enstitüsü'nün 20. yıldönümü münasebetiyle geçen Aralık ayı başında Sofya'da panel düzenlendi. Etkinlik, Bulgaristan İlâhiyat Mezunları Derneği (BAZVİO) tarafından gerçekleştirildi.
BAZVİO Derneği Başkanı Beyhan H. Mehmed'in öncülüğünde gerçekleşen etkinlikte Yüksek İslâm Enstitüsü Rektörü, Başmüfü Dr. Mustafa Hacı'nın konuşmasından sonra okulun eski rektörlerinden Dr. İsmail Cambazov kuruluşunu ve geçirdiği tarihî süreci anlattı, Doç. Dr. İbrahim Yalımov da uzun zaman rektörlüğünü yaptığı kurumun geçmişi, mevcut durumu ve geleceği konusunda düşüncelerini paylaştı. Rektör Yardımcısı Doç. Dr. Mustafa Canlı da selâmlama konuşması yaparak panele katkı sağladı.
Sunumların ardından İslâmî eğitime katkılarından dolayı İsmail Cambazov ve İbrahim Yalımov hocalara BAZVİO tarafından teşekkür plaketleri takdim edildi.

Брой 1 (289)
Януари 2019
Година XXVII

ISSN: 1312-9872

Издател
МЮСЮЛМАНСКО ИЗПОВЕДАНИЕ
Главно мюфтийство

Вид издание
Месечно, периодично

Редакционна колегия
Ведат С. Ахмед
Джемал Хатип
Доц. Ибрахим Ялъмов
Д-р Исмаил Джамбазов
Д-р Кадир Мухаммед
Мурад Бошнак
Мухаммед Камбер

Технически редактор
Салих М. ШАБАНОВ

Контакти
София 1000
ул. „Братя Миладинови" 27
Списание „Мюсюлмани"
Тел.: 02/ 981 60 01

Представителства
Мюсюлмански настоятелства
Районни мюфтийства

Online
www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Печат:
Sky Print

Абонаментни цени
Годишен: 24,00 лв.
Шестмесечен: 12,00 лв.

ВАКЪФ... СТОП!

Вакъф е израз, заемка с арабски произход, преминал от османотурски език. Речниковото значение на думата е спиране, стопиране, но като понятие има много богато и дълбоко значение. Затова вакъфът е станал един от основополагащите фундаменти на islямската цивилизация, която се появила в първите години на исляма, развила се и стигнала върхната си точка в османския период. В същината си вакъфът носи духа на уважението към човека.

Днес, когато кажем вакъф, в главите ни може да се породят различни мисли. Затова е необходимо да се спрем върху значението на това понятие според ислямското разбиране. Вакъф означава „стопиране на прехвърлянето или владеенето на собствеността на определено имущество, превръщайки го в собственост на Аллах в полза на Неговите раби, за вечни времена". Мисля, че тази дефиниция изисква да обясним някои неща.

Първо трябва да е налице ценно нещо, което ще допринесе полза за хората. Ценното притежание трябва да е наша собственост и е необходимо да го преотстъпим, т.е. да се откажем от собствеността си в полза на хората, да я предадем на Аллах. (Тя всъщност си е Негова!) След това никога не трябва да претендираме за права върху тази собственост. Следователно вакъфът е дарение, благо дело, благотворителна институция, която е извършена и учредена в полза на хората. То е валидно за вечни времена.

Вакъфите са един вид прехвърляне на частната собственост в обществена полза. Начинът на възползване от вакъфа се определя в учредителен акт, който се регистрира официално и се нарича „вакфие". То е вид съдебен акт от религиозно-правно естество. Дори учредителят няма право да промени определените в него правила. С този акт дарителят на имота, т.е. учредителят на вакъфа, определя начините на управление, функциониране, устойчивото и ползотворното стопанисване на имуществото, местата за разходване на приходите, услугите, които ще се извършват, и др. Освен това вакфието включва текстове, които мотивират хората да опазват и развиват вакъфа завинаги. Има специален текст – заклинание, с което се търси закрилата на Аллах срещу посегателите на вакъфските правила.

Всичко това идва да ни каже, че трябва по-добре да познаваме вакъфите, да се грижим и опазваме вакъфските имоти. Същевременно, когато стане дума за вакъф, трябва да се спрем и сериозно да се замислим, задавайки си следните въпроси: аз правя ли необходимото за вакъфите? Доколко изпълнявам отговорността си към вакъфските имоти, които са ни завещани като членове на мюсюлманската общност? Доколко съм чувствителен за съхраняването и развиването на вакъфите, които съществуват? И какво правя за учредяването на нови вакъфи и поощряването на тази благодатна дейност?

Защото вакъфите са поверени на нас – мюсюлманите. И щом твърдим, че сме мюсюлмани, значи сме отговорни за съществуването на вакъфите до края на света – в съответствие с целите на учредяването им.

Ведат С. Ахмед

СЪДЪРЖАНИЕ

02 Бъдете храбри защитници на справедливостта и истината в борбата между истината и заблудата!
05 Вакъфите – де юре и де факто*
06 Не е ваше изяденото и изпитото, ваше е дареното
08 Вакъфите
10 Еманет от дедите
12 Специфики на семейния живот в исляма
14 По Дунавския велопът
16 „Джумая Джамия и Имарет Джамия в Пловдив"
17 Живот, украсен с ислямски ценности Халил Яваш Ходжа

За съдържанието на публикациите отговорност носят авторите им, а за обявите и рекламите – рекламодателите. • Уважаеми читатели, поради наличието на цитати от Свещения Коран и хадиси на страниците на списанието Ви молим да не го хвърляте на земята.

БЪДЕТЕ ХРАБРИ ЗАЩИТНИЦИ НА СПРАВЕДЛИВОСТТА И ИСТИНАТА В БОРБАТА МЕЖДУ ИСТИНАТА И ЗАБЛУДАТА!

Интервю с господин Танер Вели – районен мюфтия на Пловдив

Танер Ахмед Вели е роден на 16 април 1977 г. в гр. Завет, обл. Разград. През 1996 г. завършва Средното духовно училище „Нюввав“ в гр. Шумен, а през 2007 г. – Висшия ислямски институт в София. Същата година се дипломира и във Варненския свободен университет със специалност „Международен туризъм“. Отбива военната си служба през 1999 година. От 2000 до 2006 г. и от 2009 до 2011 г. е имам-хатиб във Варненската джамия „Азизие“. През 2011–2016 г. изкарва един мандат като районен мюфтия на Варна. От март 2016 г. е районен мюфтия на Пловдив. Женен е, има три деца.

► *Уважаеми мюфтю ефенди, Вашето пътуване в религиозното служение е започнало в средното духовно училище, продължило е във Висшия ислямски институт в София. Как се изминава такъв път? Какво бихте казали на онези, на които тепърва им предстои да го извървят?*

В първите дни на обучението ни в духовното училище се намерихме в съвсем нова среда. Бяхме деца на родители, които са живели в периода, когато религията бе забранена. Всъщност пътят ни към духовното училище мина през летния Коран-курс, който започна през 1990 г., веднага след падането на комунизма. След две години се записах в духовното училище и така започна нашето, на мен и съучениците ми, духовно пътешествие. В рамките на четири години учихме при много достойни учители, те изградиха у нас духа на имам-хатиблията. От началото на XXI век, и по-точно от 2002 г., духовното ни пътуване продължи в научното ни огнище в София, наречено Висш ислямски институт. Това беше единствената образователна институция в България, в която имаше възможност за получаване на висше ислямско образование. Учебната програма на института отговаряше на религиозно-просветните нужди на мюсюлманите в България и имаше високо одобрение от страна на българските власти.

На онези, които ще тръгнат по този път, бих желал да кажа следното: живейте с разбирането „ние“, а не „аз“! В живота ви наръчник да бъде Коранът и водач – Пейгамбера (с.а.с.)! Бъдете водачи и лидери на времето, мястото и обществото, в което живеете! Бъдете храбри защитници на справедливостта и истината в борбата между истината и заблудата!

► *Преди да станете мюфтия, Вие сте били имам. Стъпка по стъпка сте се изкачили... Може ли да кажете няколко думи за имамлъка?*

С имамлъка се запознах в началото на 90-те години на миналия век. Нас, учениците в духовното училище, след втори курс ни изпращаха по различни населени места като рамазански ходжи. Също така председатели на мюсюлмански настоятелства искаха от училището да им бъдат изпратени ученици за Рамазан и Курбан байрам, които да водят намазите. И ние отивахме по съответните населени места и изпълнявахме възложените задачи.

В началото на 2000 г., по един добър повод, бяхме заедно с уважаемия районен мюфтия на Добрич Билял Дарджан. Тогава Варненска област беше към Районно мюфтийство – Доб-

Ташкьопрю джамия - отново собственост на Мюсюлманско изповедание

рич. Той заяви необходимостта от имам-хатиб във Варна и ми предложи тази служба. След кратко време започнах да служа като имам-хатиб в Централната варненска джамия „Азизие“. До избирането ми за районен мюфтия на Варна девет години бях на тази служба.

► *Според Вас какво е имамската служба? На какво трябва да набляга имамът, за да е успешен в дейността си?*

Имамът трябва да е известен в обществото със знанието, благонравието, честността и довереността си и трябва да спечели уважението на хората. Сред основните задължения на имама са да просветлява джемаата по актуалните въпроси, по подходящ начин да изнася лекции за религията и морала, да отваря навреме джамията за ибадет и да осигурява спокойното изпълнение на ибадетите. Ходжите трябва да знаят къде как да постъпят, да са подходящо облечени и да вдъхват доверие. А това означава, че трябва да бъдат социално изградени, убедени в истинността на мисията си, с изградено самочувствие и далеч от комплекси.

Имам-хатибите са служители, които осигуряват животоспасяваща вода на обществото. Затова трябва да бъдат усмихнати, симпатични и толерантни. Те трябва да поддържат добри отношения и с непосещаващите джамиите, както и да бъдат загрижени за децата, възрастните и нуждаещите се, самотните и хората в трудно положение и да играят водеща роля в решаването на проблемите на нуждаещите се хора от своя район. Ходжите са се нагърбили с най-важната и чувствителна задача на света. Затова трябва да полагат усилия за изграждане на честно, възпитано, добронамерено, толерантно, самоотвержено поколение. Тази длъжност е еманет от Аллах и е достойна мисия, вдъхновена от аср-и саадет (златния век) – модела на Аллаховия Пратеник.

► *Пловдивското мюфтийство е много важна структура на Изповеданието. Може ли да ни запознаете малко повече с него?*

Районното ни мюфтийство обхваща област Пловдив, която включва 18 общини и 198 населени места, в 55 от които живеят над 100 000 мюсюлмани. Мюфтийството ни граничи с районните мюфтийства София, Пазарджик, Смолян, Кърджали, Хасково, Стара Загора и Плевен. Към нашето мюфтийство има 34 джамии и 4 месджида, в които служат 24 имам-хатиби. Имаме две джамии в строеж. Три от джамиите ни са паметници на културата от местно и четири от национално значение, т.е. регистрирани са като исторически паметници.

► *Мюфтю ефенди, имамите и мюсюлманските настоятелства са гръбначният стълб на мюфтийската организация. Какви дейности развивате с тях?*

Не бих направил разделение между 31-то мюсюлмански настоятелства в района ни; всички оказват необходимото съдействие, а и повече. Срещаме сериозната им подкрепа по време на всички религиозни, социални, образователни, културни дейности и кампании в района ни. С всяка изминала година успехите ни нарастват и в тази връзка правим необходимите анализи по време на заседанията ни. С общи усилия и заедно реализираме мероприятията по случай Седмицата на мевлида на любимия ни Пейгамбер (с.а.с.), свещените дни и нощи, ифтарите, които организираме в района ни през месец рамазан, раздаването на социални пакети, курбанско месо, молебените за дъжд и така нататък.

► *Трябва да сте щастливи поради факта, че в района ви функционира учебен център за имами. Може ли да споделите нещо за курса в с. Устина?*

През 2002 г. в с. Устина е открита Мюсюлманска школа, която да подготвя свещенослужители. Тя има триетажна сграда с капацитет за 40 души. Открива се по инициатива на покойния хаджи Исмаил Даулов, за да подготвя необходимите свещенослужители за Пловдивския регион. След като работи кратко време, за 5–6 години преустановява дейността си и през 2012 г. обучението там отново се възстановява. Това става с усилията на настоящия директор Селим Мехмед, на Районното и Главното мюфтийство. Успешно завършилите Курса за имами се връщат по населените си места, за да се отдадат на имамлъка. От откриването му до днес курса са завършили над 200 души. Курсът ни, чиито възпитаници изпълняват религиозна служба в полза на мюсюлманите в България, се стреми да покрие нуждата от имами в различни райони.

Високопочитаеми мюфтю ефенди, Пловдив е известен като културната столица на България... А през 2019 г. стана културна столица на Европа. Известно е, че в града има богато мюсюлманско-турско наследство, може ли да поговорим за него?

От богатото мюсюлманско-турско културно наследство в Пловдив до наше време са достигнали само следните обекти:

Мурадие (Джумая) джамия, която е една от най-големите джамии на Балканите.

Шехабеддин паша (Имарет) джамия, която е построена от османския държавник Шехабеддин паша през 1444 г.; джамийският комплекс, който е отворен за богослужения; до нас е достигнало намиращото се в двора тюрбе на пашата.

Ташкьопрю джамия: построена е през XVI век от Асльхан бей. Намира се в близост до „Четвъртък пазар". Преди години е била иззета и продадена, след което е използвана за ресторант. От около година, след дългогодишна борба, собствеността на джамията отново е на Мюсюлманско изповедание.

Историческите турски гробища: това е едно от османските гробища, намиращи се в централната част на Пловдив. В наше време не се използва за погребения.

Училището на султан Абдулазиз: построено е през 1868 г. от султан Абдулазиз за обучаване на български деца. Намира се в Стария град. Днес се използва за сграда на Музикалната академия.

Мевлевихане: намира се в Саруханлъ махала в Стария град. Функционира като ресторант.

Часовниковата кула: продължава да функционира в централната част на града.

Чифте хамам: построен е през XVI век от страна на казаскер Мустафа ефенди, син на Хаджи Хасан. Сега общината я използва за художествена галерия.

В Пловдив се обучават много младежи и образованите хора са доста. Какъв е диалогът Ви с младежите? Какви дейности имате, насочени към тях?

Наистина в града се обучават много младежи мюсюлмани, които са от страната и чужбина. Стараем се да общуваме с младите хора. Заедно със специалисти от отдел „Иршад" към Главно мюфтийство се провеждат седмични беседи с пловдивски студенти. През месец рамазан се организира специален ифтар за студенти в джамията „Шехабеддин паша". В Пловдивската „Мурадие джамия", месджида в кв. „Столипиново", в джамиите в Кричим и Асеновград целогодишно през уикендите се организират Коран-курсове за деца и младежи, в които се стараем да учим младите на религия и морал, както и да възпитаваме добронамерено и толерантно поколение.

Как минаха летните Коран-курсове в района Ви през изминалата година?

След като учениците ни излязат в лятна ваканция, под егидата на Главно мюфтийство се организират летни Коран-курсове. През месец юли и август проведохме Коран-курсове в петнадесет населени места. В тях участваха около 250–300 ученика. Преподавателите ни в тези курсове запознаваха учениците с основни познания за исляма, морала и житието на Мухаммед (с.а.с.). Когато в района лично чувам от мюсюлманите за успехите, ползите и ефективността на Коран-курсовете, се радвам за постигнатото. През 2018 г. в централната джамия на Асеновград организирахме тържествен хатим-дуа за 18 ученици, които са тръгнали по пътя на Корана. Аллах да е доволен от тях и родителите им!

Няма как да подминем въпроса за вакъфите, тъй като от години те са на дневен ред в Пловдив. Какво е положението на вакъфите днес?

Благодаря на Аллах, че положението на вакъфските ни имоти в Пловдив днес е по-добре отпреди няколко години. Но ветровете на години наред водените дела все още не са затихнали изцяло. Тези проблеми влияят на нас, но същевременно рефлектират върху наемателите ни. За нас е огромен успех, че османският паметник „Ташкьопрю джамия" е отново собственост на Мюсюлманско изповедание. Една част от притежаваните вакъфи са в добро състояние, обаче джамиите „Шехабеддин паша" и „Ташкьопрю" се нуждаят от реставрация. Фасадите и покривите на вакъфските ни имоти, които се намират в центъра на града, също имат нужда от ремонт.

Благодарим Ви за ценната информация, която споделихте с читателите ни, и Ви пожелаваме успех!

ИНТЕРВЮТО ВЗЕ: АЛИОСМАН МЕХМЕД

ВАКЪФИТЕ – ДЕ ЮРЕ И ДЕ ФАКТО*

Д-Р ИСМАИЛ ДЖАМБАЗОВ ЖУРНАЛИСТ-ИЗСЛЕДОВАТЕЛ

Във всички устави на Мюсюлманското изповедание, приети през преходния период към демокрация, съществува вакъфският въпрос. В тези устави (1992–2016) за управлението и стопанисването на вакъфското имущество се грижат мюсюлманските настоятелства. Обаче тяхната компетентност е ограничена. И при сделки за стопанисване и управление се изисква решение на Висшия мюсюлмански съвет. Например настоятелствата могат да отдават имоти под наем или да извършват ремонтни дейности, но след предварително одобрение от страна на Главното мюфтийство (чл. 112 от устава, приет през 1992 година).

Според член 45 от сега действащия устав, приет през 2016 г., отдел „Вакъфи" е специализирано звено от администрацията на Главно мюфтийство, предназначено да управлява вакъфски имоти, собственост на Изповеданието. Организацията и дейността на отдел „Вакъфи" се уреждат с правилник, приет от Висшия мюсюлмански съвет.

Действащият Правилник за управлението на вакъфите на Мюсюлманското изповедание в Република България, последно актуализиран и приет от Висшия мюсюлмански съвет на 16.05.2016 г., се състои от 7 глави и 36 члена. В Глава четвърта, от чл. 15 до чл. 26, се съдържат подробни разпоредби по отношение стопанисването и управлението на вакъфските имоти. Членове 16–18 съдържат разпоредби за извършване на строително-ремонтни дейности. Членове 21–26 уреждат въпросите, свързани с отдаването на вакъфските имоти под наем.

По изричното разпореждане на чл. 14, ал. 3 от последния устав продажба, дарение и ипотекиране на вакъфски имоти не се допускат. Съгласно чл. 14, ал. 4 замяна, учредяване на ограничено вещно право (право на строеж, право на ползване) върху вакъфски имот, както и включването му в договор за съвместна дейност, могат да се извършват само с решение на Висшия мюсюлмански съвет.

Като анализираш българското законодателство и уставите на Главното мюфтийство, нещата са ясни: единственият собственик на религиозните вакъфски имоти в страната е Мюсюлманското изповедание, тоест мюсюлманските настоятелства по места и Главното мюфтийство в цялата страна. Тогава на какво основание разните кметове претендират, че вековни джамии, сгради на медресета, на мектеби са общинска собственост, че това са български имоти, преобърнати в джамии църкви или джамии, построени върху основите на стари православни църкви. Дори да допуснем съществуването на такива случаи, а такива случаи, въпреки че не са масови, има, това са неща, които са се случили преди 4–5 века, отдавна са загубили своята първоначална собственост поради давност, поради добросъвестно владение. Както сега не можеш да търсиш наказателна отговорност от извергите, които преди 30 години, по време на омразния „възродителен процес", извършиха редица престъпления, тъй като е минала 20-годишната давност, а да няма давност за джамията, медресето, построени преди 300–400 години. Как кърджалийското медресе, построено през 20-те години на миналия век, е превърнато в окръжен музей и в това си качество е превърнато в общинска собственост, а джамията на Ибрахим паша в Разград да не е собственост на мюсюлманската общност в града и областта? Като мериш нещата с различен аршин, всичко е възможно.

** Текстът е част от новоиздадената книга на автора „Религиозната организация на мюсюлманите в България – 1878–2018 г.", а заглавието е на редакцията.*

НЕ Е ВАШЕ ИЗЯДЕНОТО И ИЗПИТОТО, ВАШЕ Е ДАРЕНОТО

Д-Р АХМЕД ЛЮТОВ, ЕКСПЕРТ ОТДЕЛ „ВЪТРЕШЕН ОДИТ"

От религиозна гледна точка понятието вакъф може да се обобщи с думите: да бъдеш милостив към созданията заради Създателя. Това е институционализираният вид на милостта и обичта. Да дариш нещо на дадена институция, която работи за благото и нуждите на хората в съответствие с принципите на Аллах. В тази връзка Аллах на няколко места в Корана заповядва да се раздава от това, което Той е дал на хората за препитание. Именно затова благотворителни хора, които са спечелили по честен начин някакво имущество, го раздават като благодарност към Аллах и за спечелването на Неговото задоволство. Това са хората, ***„които вярват в неведомото и кланят намаза, и раздават от онова, което Сме им дали за препитание"*** (ел-Бакара, 2: 3).

Раздаващите не само печелят задоволството на Аллах, но като поощрение Прещедрия Създател ги дарява с неколкократно повече имущество и с вечен рай. Това са ***„хората, които раздават своите имоти по пътя на Аллах. Те приличат на зърно, родило седем класа, а във всеки клас – по сто зърна. Аллах умножава комуто пожелае. Аллах е всеобхватен, всезнаещ"*** (ел-Бакара, 2: 261).

За да се спечели задоволството на Аллах и да се умножи имуществото, трябва да се раздава от онова, което обичаме, за да можем да бъдем милостиви и чувствителни. ***„Не ще се сдобиете с праведността, додето не раздадете от онова, което обичате. А каквото и да раздадете, Аллах го знае"*** (Ал-и Имран, 3: 92). Затова трябва да се раздава, когато все още имаме възможност и сила за това. Не бива да чакаме времето, когато това имущество няма да ни е нужно и полезно.

В исляма вакъфите започват да се учредяват и да действат още по времето на Расулюллах (с.а.с.). Нашият Пейгамбер е завещал цялото си богатство за вакъф и не е оставил нищо на наследниците си. Във вид на организирана институция или организация за взаимодействие и взаимопомощ вакъфът води началото си от примера на Хазрети Омер (р.а.). След битката при Хайбер той завещава това, което е получил като ганимет (военна плячка), да бъде използвано за подпомагане на бедните, робите, гостите, пътниците и борещите се по пътя на Аллах, с условие завещаното да не се продава, подарява или унаследява. С течение на времето институцията вакъф се развива. В нашето съвремие, за да стане нещо вакъф, трябва да бъде учреден нов вакъф или да бъде предоставено на някоя институция, с условието да не се продава или дарява и да бъде използвано по предназначение. В тази връзка трябва да бъдат спазвани строго условията и заръките на дарителя.

Хората, които раздават от имуществото си и даряват за вакъф, печелят много. Те печелят както в земния си живот, така и за отвъдния живот, където, иншаллах, ще бъдат удостоени с дженнета. Това е вид инвестиция както за настоящия живот, така и за този, който

несъмнено ще последва в отвъдното. Защото Аллах в Корана повелява: ***„Праведността не е да обръщате лице на изток или на запад, праведността е у онзи, който вярва в Аллах и в сетния ден, и в ангелите, и в писанието, и в пророците, и раздава от своя имот, въпреки любовта си към него, на роднините и сираците, и на нуждаещите се, и на пътника в неволя, и на просяците, и за освобождаване на робите, и кланя молитвата намаз, и дава милостинята зекят; и у изпълняващите своя обет, когато са обещали, и у търпеливите в злочестие и беда, и във вихъра на битката. Те са искрените и те са богобоязливите“*** (ел-Бакара, 2: 177).

Истински вярващите живеят земния си живот, като че ли никога няма да умрат, и се готвят за отвъдния, като че ли още утре ще умрат. Знае се, че всяко живо създание ще вкуси смъртта. Все някога ще настъпи мигът, в който ще се разделим с живота и имуществото си. Затова истински вярващите знаят и вярват, че след смъртта всички земни дела се прекратяват и нищо не е в състояние да помогне, с изключение на три неща: садака-и джарийе, т.е. онова, което е направено и оставено така, че да се възползват хората и след смъртта му, например построяване на мост, чешма и др. Второто е да се остави наука, която ще е полезна за хората, написана книга например. И третото е потомството, което ще бъде полезно за себе си и обществото си и ще се моли за своите родители или, както се нарича, „хайрлия евляд“.

Ако един мюсюлманин посади едно дърво и това дърво даде плодове, и тези плодове ги ядат хората, птиците и др., то тези плодове, докато съществуват, се записват като садака за посадилия дървото. За човека остава това, което е дал от сърце и с което е помогнал на нуждаещ се. Хората, които даряват, изпитват чувство на удовлетворение и полезност за другите. Те не изпадат в стрес и психически разстройства. Те изпълняват една от основните функции на човека, тоест полезността и помощта към другите. Затова мюсюлманите са по-спокойни и смирени, когато дават и помагат на нуждаещите се. Нераздаденото имущество остава на земята, а изяденото и изпитото изчезва с изразходената енергия и остават само спомените от всичко това. Ползата от тях е временна, трайна е ползата от това, което сме дарили.

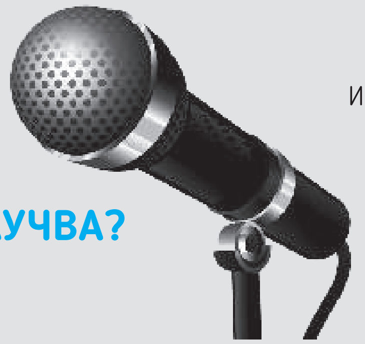

КАКВО СЕ СЛУЧВА?

...С ВАКЪФСКАТА СГРАДА В БАНКЯ

Отговаря зам.-главният мюфтия Мурат Пингов

▶ ***Уважаеми г-н Пингов, разбрахме, че е приключила публична продан на недвижим вакъфски имот на Мюсюлманско изповедание, намиращ се в гр. Банкя. Това, доколкото разбираме, е сградата, закупена за Висшия ислямски институт през 2000 г. Какво е положението в момента с този ценен вакъф?***

Поради публичните задължения на Мюсюлманско изповедание към държавата са възбранени почти всички имоти на Изповеданието в София и по-малък брой в страната. Това е сторено от публичен изпълнител към ТД НАП – София. Сред тези имоти е имотът ни в гр. Банкя.

На 19.10.2017 г., въз основа на експертна оценка, публичният изпълнител е определил окончателна цена от 909 769.00 лв. След което го е изнесъл на търг, приключил на 12.02.2018 г. На търга не са се явили желаещи и имотът не е продаден. При неуспешна първа продан публичният изпълнител е насрочил втори търг с тайно наддаване, който е приключил на 20.02.2018 г. Този път цената е 75 процента от първоначалната цена, или 682 327.00 лв.

На този търг наддавателни предложения са подадени от 4 кандидат-купувачи, от които три са били допуснати до участие. Едното е недопуснато поради процесуални пропуски.

Най-висока цена е предложил „Криейтив Трейд“ ЕООД – 716 443.35 лв. Фирмата е внесла цялата сума и е издадено постановление за възлагане от 29.11.2018 г. От тази дата купувачът се счита за собственик на имота.

▶ ***А Главно мюфтийство къде стои в тази ситуация?***

Получихме постановлението за възлагане на 03.12.2018 г. и обжалвахме същото в срок пред НАП – София. При евентуално потвърждаване ще бъде обжалвано пред Административен съд, но се надяваме да не се стигне дотам. Защото открихме сериозни пропуски и пороци в процедурата, които могат да бъдат разглеждани като основание за отмяна.

Освен жалбата срещу постановлението за възлагане е подадена и друга жалба – срещу действие на публичния изпълнител по обявяването на купувач. Същевременно е написано и официално писмо до министър-председателя, с което той е уведомен за казуса и е поискано съдействие. Продължаваме акуратно да следим казуса.

ВАКЪФИТЕ

РЕЙХАН КАРААЛИЕВ
ВАИЗ В РАЙОННО МЮФТИЙСТВО – ПЛЕВЕН

Какво е вакъф? Това е човек да отдели част от имуществото си или цялото си имущество и да го дари за ползване от страна на мюсюлманската общност, за да спечели задоволството на Аллах. Вакъфите са от изключителна важност за нас, мюсюлманите. За улеснение и в полза на хората добродетелни мюсюлмани са оставили част от имотите си. Дори понякога са завещавали всичките си имоти, с единствената цел да спечелят задоволството на Всемогъщия Аллах. Хората, които оставят имотите си в полза на мюсюлманите, са именно тези, в чиито сърца светлината на исляма грее с пълна сила. Хора, които със сърцата си са разбрали думите на Аллах Теаля в Коран-и Керим: ***„Не ще се сдобиете с праведността, додето не раздадете от онова, което обичате. А каквото и да раздадете, Аллах го знае“*** (Ал-и Имран, 3: 92).

Не трябва да забравяме, че каквото посеем на тази дуня, това ще жънем в ахирета! В този ред на мисли ние, като разумни мюсюлмани, трябва да направим всичко възможно, за да спечелим задоволството на Аллах. Вакъфите, или оставянето на имущество за ползване от мюсюлманите и обществото, е нещо, което е разпространено през времето на Мухаммед (с.а.с.). Той (с.а.с), както и неговите сахабии, отдавали голямо значение на вакъфите. Расулюллах (с.а.с.) ни съобщава, че *„когато човек умре, праведните му дела биват прекъснати. Изключение правят три вида дела: садака, дадена в обществена полза (садака-и джарийе), знание или наука, от която има полза, и оставяне на праведно поколение, което да се моли за него“* (Муслим).

Известно е, че след битката при Хайбер Мухаммед (с.а.с.) дава своя дял за вакъф, а именно за ползване от мюсюлманите. Пак тогава Омер (р.а.) го последва и също дава своя дял като вакъф за ползване от нуждаещите се. И след смъртта на Мухаммед (с.а.с.) и сахабиите мюсюлманите спазват тази традиция и продължават до ден днешен да оставят след себе си садака-и джарийе. Здравите корени на ислямското разбиране за вакъф не съществуват в нито една религия или култура. Когато този преходен свят приключи и книгата с добрите дела се затвори, за нас изпитът, наречен „земен живот“, приключва и отиваме за получаване на оценките. Ако нашите добри дела натежат на везната, ние, с позволението на Аллах, ще сме от спасените. Ако нашите добри дела са по-леки от греховете ни, ще бъдем от погубените. Колко прекрасен е завършекът на тези, които след себе си са оставили този постоянен приток на севаб – добри дела, наречени вакъфи. Именно вакъфите, оставеното от нас садака-и джарийе, могат да изиграят ключова роля за нашето положение след смъртта ни.

С това разбиране и чисто съзнание нашите предци ни оставиха в наследство вакъфи, които са ни еманет. Ние сме длъжни да се грижим за тях и да ги пазим. Нека да направим нужното, за да запазим техния хаир, оставен за вечни времена. Днес върху някои от тези вакъфи има построени джамии, ислямски училища и други сгради, които са в полза на общество-

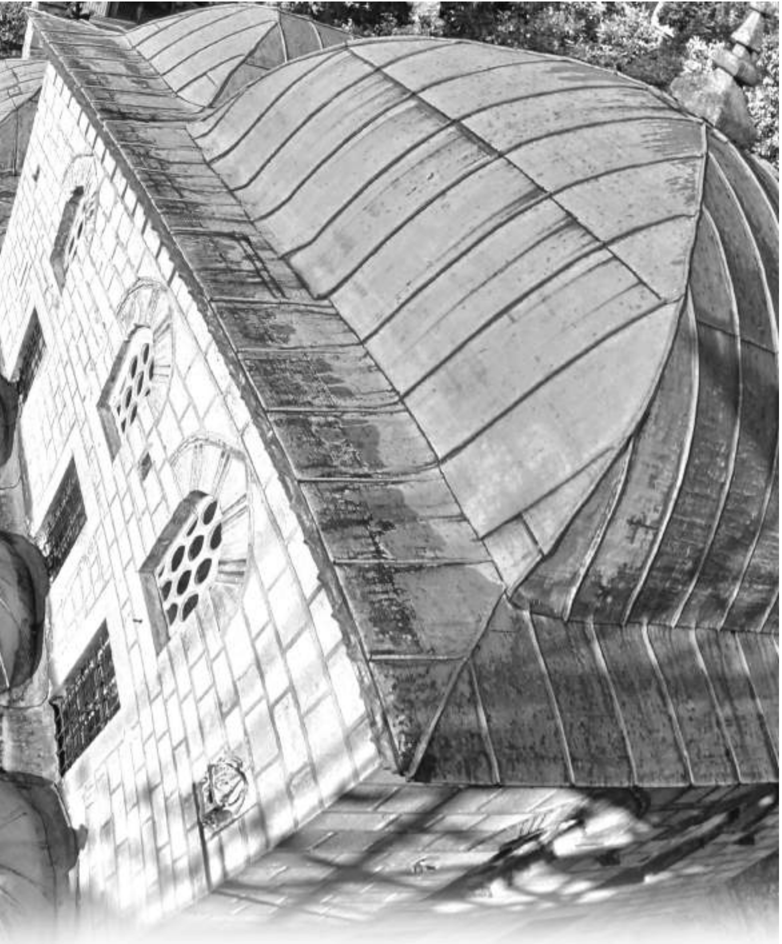

то и в частност на мюсюлманите. Дори и да искаме да си представим, няма да успеем, колко много севаб се пише на хората, които са оставили тези покрити имоти, гори и земеделски земи в наследство. Всяко седжде, което се прави в Аллахов дом, който е вакъф, всяка буква от Корана, изречена в него, носят огромна награда за човека, който е дал от имуществото си за вакъф. В сура ел-Бакара, 254-ти айет, Аллах казва: ***„О, вярващи, раздавайте от онова, което сме ви дали за препитание, преди да дойде денят, в който не ще има нито откуп, нито приятелство, нито застъпничество! Неверниците са угнетителите“.*** С тези свещени изрази виждаме как Аллах ни подтиква към раздаване и ни напомня за важността на това, за да не изпаднем в трудното положение, в което ще бъдат угнетителите. Това е айет, който много добре е разбран от нашите предци, оставили в наследство вакъфи.

Живеем в трудни времена за нас, мюсюлманите! За всеки хаир, който направим за уммета ни, със сигурност при Прещедрия Аллах ще намерим безмерна награда. Приканвам нашата мюсюлманска общност да продължим този жизненоважен ибадет за нас, а именно подпомагането на общността чрез учредяване на вакъфи. Защото както мюсюлманите след нас ще имат нужда от тях, така и ние, когато си отидем от този преходен земен свят, ще имаме огромна нужда от тези вакъфи, които сме направили. Ние имаме нужда от този безспирен поток от севаб, който ще продължи до съдния ден с позволението на Аллах!

ВАКЪФЪТ НА ХАЗРЕТИ ОМЕР БИН ХАТТАБ (Р.А.)

ХАЛИЛ ХОДЖОВ НАЧАЛНИК ОТДЕЛ „ИРШАД“

Видният ислямски учен Мустафа ез-Зерка в своята книга „Ахкям-ул-евкаф“ споменава един случай за учредяване на вакъф:

Омер бин Хаттаб притежаваше една от най-плодородните градини в Хайбер – градина, наречена Семг. Той отишъл веднъж при Пратеника (с.а.с.), за да поиска съвет в търсене на добро дело, от което Аллах да е доволен. Омер (р.а.) казал: „О, Пратенико на Аллах, получих земя в Хайбер, по-ценна придобивка не съм имал до момента, какво ще ми препоръчаш да сторя с нея?“. А той му отговорил: „Ако желаеш, може да я запазиш, но плодовете ѝ да раздаваш като садака“. И Омер (р.а.) сторил така, като завещал: „Да не се продава, нито подарява, нито да се наследява“. Оставил градината като садака за бедните, безимотните, пътниците, робите, воюващите по пътя на Аллах и за гостите. Онзи, който я управлявал, можел да яде, както и да храни свой другар, но нямал право да продава нищо от нея. За отговорник на този си вакъф назначил своя милост, а след неговата смърт – дъщеря си Хафса, умму-л-муминин, а после – първенците от рода му.

Омер (р.а.) не написал веднага това завещание, а го направил чак когато бил халиф на мюсюлманите. Джабир бин Абдуллах казва, че когато Омер бин Хаттаб написал завещанието си по време на управлението си (халифата), повикал група от мухаджири и енсари и им представил завещанието си, така че да са негови свидетели, след което новината се разнесла. Джабир казва: „Не си спомням един сред онези, които имаха възможност от мухаджирите и енсарите, да не е оставил част от богатството си за вечни времена, което да не се продава, нито да се подарява, нито наследява“.

Абдуллах бин Амр бин Рабиа също разказва, че е бил свидетел, когато Омер (р.а.) подписал завещанието за вакъфа си. Също така го е видял как лично раздава плодовете от градината Семг в годината на неговата смърт. До последно той отговарял и се грижел за вакъфа, който е оставил.

Омер бин Хаттаб е оставил прекрасен модел за устрем към задоволството на Аллах, с това добро дело той е станал модел за подражание на сахабите и за цялата общност на Пейгамбера (с.а.с.) през вековете.

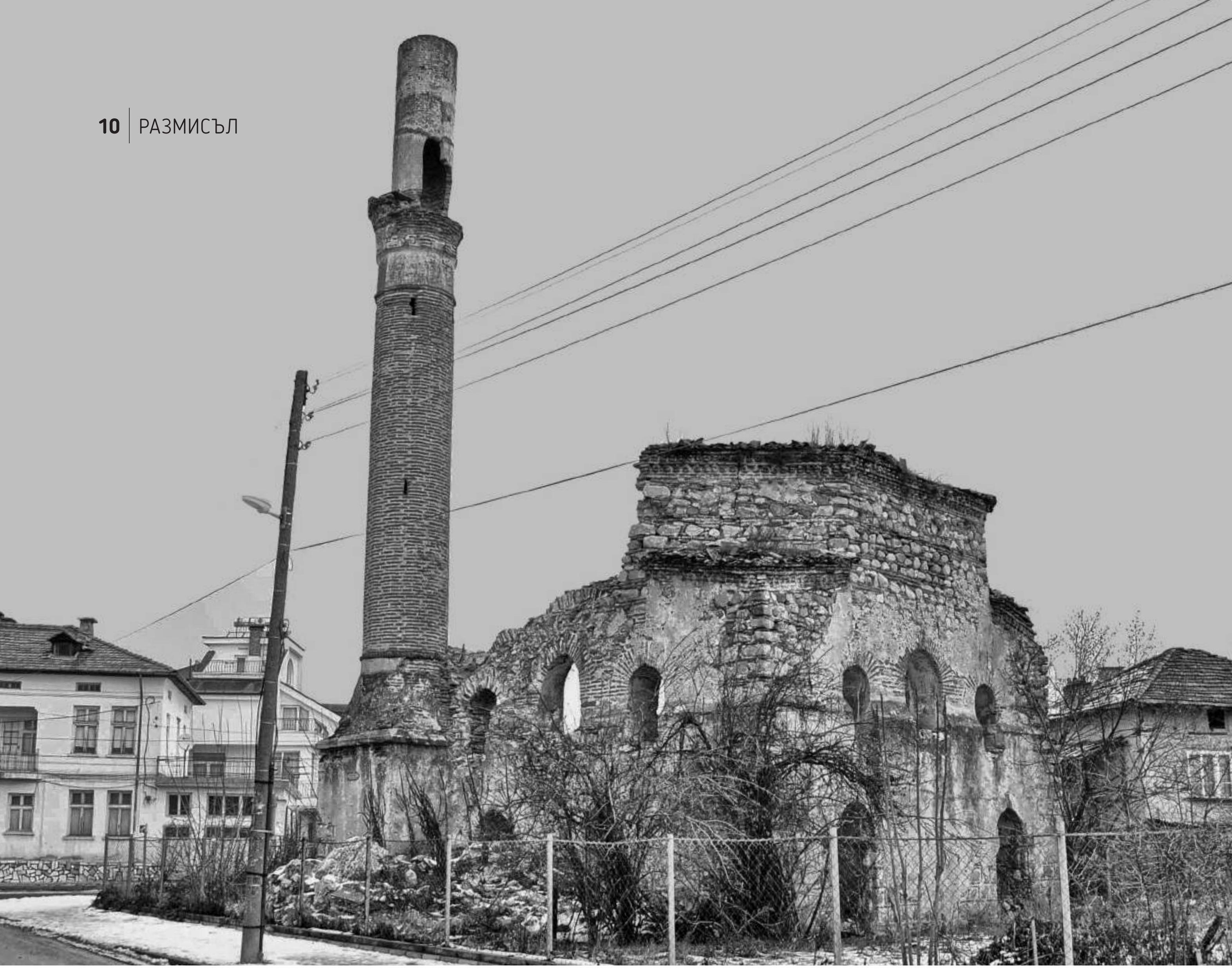

ЕМАНЕТ ОТ ДЕДИТЕ

МУРАД БОШНАК РАЙОНЕН МЮФТИЯ НА ПЛЕВЕН

"

Вакъфът е много важен стълб в социално-икономическата ислямска система. Тази институция е изградена от нашата религия, развивала се е и е оцеляла до наши дни, преодолявайки най-различни предизвикателства. Често сме свидетели на посегателства върху такива имоти, като опити за отнемане, присвояване или унищожаването им.

Наследството, оставено от нашите предци, за да се ползва от всички мюсюлмани, ясно и категорично говори само едно, а именно: тяхната вяра и любов към Аллах Теаля ги е подтикнала да извършат такъв акт. Джамиите, в които се кланя намаз, нивите, които се обработват, доходоносната покрита собственост, тюрбетата и др., всичко това е в синхрон с айета, низпослан от Аллах (дж.дж.): ***„Не ще се сдобиете с праведността, додето не раздадете от онова, което обичате. А каквото и да раздадете, Аллах го знае“*** (Ал-и Имран, 3: 92).

Да обичаш онова, което си дал в името на Аллах, всъщност означава, че този, когото обичаш, е Аллах. Вакъфът, или даването на земя, сграда, построяване на джамия, всъщност е от сюннета на Пейгамбера (с.а.с.), както и на великите сахабии, измежду които и Омер (р.а.).

Имам Шафии е казал: „Доколкото знам, хората, които са живели преди исляма, не са дарявали нито къщи, нито

земя за общото благо, това е извършвано от мюсюлманите". С това не се цели да се каже, че хората не са правили дарения, а че тези дарения са били продиктувани от други цели, а не заради Аллах.

Свещеният Коран прави връзка между вярата и добродетелността до такава степен, че истинската вяра е неделима от моралните ценности. В този смисъл ислямската доктрина посочва, че ибадет, освен чрез тялото, се прави и с имуществото. Именно поради тази причина много ислямски учени посочват, че подемът на исляма във всеки един аспект се дължи и е резултат на горецитирания айет. Много учени, цитирайки този айет, посочват, че точно на него се дължи напредъка на мюсюлманите, и то не само в икономически, а и в културно-духовен аспект. Това е било в резултат на приемането на постановеното от Аллах (дж. дж.) в Корана и прилагането му. Така възниква нова култура – ислямската култура, която в себе си носи и дълбока хуманност, човечност, състрадание и милост. Поставят се основите на духовното и материално изграждане на вакъфите. Започва огромна грижа за развитието на науката, просветата и социалната среда.

Започнатото от сахабиите и табиун е продължено от всички мюсюлмани до наши дни, които четат този айет и даряват в името на Аллах онова, което обичат, защото знаят, че дори и след смъртта това тяхно благодеяние ще продължи да им трупа севаб.

В известния хадис за „прекратяването на делата след смъртта" Мухаммед (с.а.с.) ни окуражава, казвайки, че дори и след нашата смърт можем да печелим севаб. А вакъфът със сигурност е такова „приходоносно" наследство, каквото е садака-и джарийе. Красноречиви са примерите със сахабиите, които се надпреварвали във вършенето на добрини, в даряването, в тайното подпомагане на нуждаещите се. Всички те са водени от едно-единствено нещо, а именно да спечелят задоволството на Аллах, дарявайки само и единствено заради Него. Основавайки вакъф, не се допринася само лично, когато говорим за севаб и награда от Аллах, тук се допринася и за общото благо, просперитет и развитие на уметта.

Четейки историята на исляма, виждаме, че най-много добрини са свързани именно с вакъфа, с добродетелството и жертвоготовността. Развитието и напредъка на уммета са свързани с вакъфите. Така е било и продължава да е така, напредъкът на мюсюлманите на религиозно, социално, културно, просветно и на още много други нива е пряко свързано с вакъфите. Вакъфът служи като пример за истински изпълнено религиозно задължение към Всевишния Аллах и хората. Той е много силен израз на обичта към Аллах, защото човек прави вакъф, отказвайки се в името на Аллах от онова, което обича.

Днес пред мюсюлманите в България стоят две предизвикателства: първо, да съумеем да запазим и съхраним вакъфите, които са наследство от нашите предци. И второ, като техни достойни наследници, да допринесем за общността, дарявайки нещо, което наистина обичаме, за да го оставим като наследство на идните поколения.

Отношението на мюсюлманите към вакъфите трябва да бъде много внимателно, защото това е наследство, еманет от дедите ни и ще бъдем отговорни пред Всевишния как сме се грижили за това, което ни е поверено.

Вакъфът е много важен стълб в социално-икономическата ислямска система. Тази институция е изградена от нашата религия, развивала се е и е оцеляла до наши дни, преодолявайки най-различни предизвикателства. Често сме свидетели на посегателства върху такива имоти, като опити за отнемане, присвояване или унищожаването им. Тъй като вакъфът е част от религията, ние трябва да се грижим за него така, както се грижим за религията си. Както се грижим за намаза, така трябва да се грижим и за джамията. Както се грижим за препитанието, така и за нивата, както се грижим за науката, така и за училището. Мюсюлманинът, без значение каква длъжност изпълнява и какъв пост заема, е отговорен и за най-дребното нещо, също както очаква награда за най-дребното, което върши.

Нека следните слова на Аллах да ни напътстват в трудния земен живот:

„О, вярващи, да ви посоча ли търговия, която ще ви спаси от болезнено мъчение?" (ес-Саф, 61: 10).

„Онези, които четат Книгата на Аллах и кланят молитвата намаз***, и дават скрито и явно от онова, което им дарихме, наистина се надяват на търговия, която не ще пропадне"*** (Фатир, 35: 29).

СПЕЦИФИКИ НА СЕМЕЙНИЯ ЖИВОТ В ИСЛЯМА – I

Д-Р МУСТАФА ХАДЖИ ГЛАВЕН МЮФТИЯ

Всяка религия има отношение към семейния живот на своите последователи, но ислямът разглежда този въпрос по специфичен начин и това се изразява в няколко аспекта:

СЕМЕЙНИЯТ ЖИВОТ Е СВЪРЗАН С ВЯРАТА И УБЕЖДЕНИЕТО НА МЮСЮЛМАНИТЕ.

Вярващите мюсюлмани живеят според убежденията си. Казано с други думи, немислимо е човек да вярва в благодатта, дадена му от Аллах, а в същото време да не се възползва от нея. И обратното, няма как вярващият човек да вярва в наказанието за извършване на прелюбодеяние, а в същото време да престъпва заповедта на Аллах и да го извършва. Акцент върху тази специфика може да се види в редица айети на Коран-и Керим. А в един хадис Мухаммед (с.а.с.) казва: *„Мъж се жени за жена поради четири причини: за нейната красота, богатство, потекло и религиозност. Избери религиозната жена, за да спечелиш“* (Бухари). В друг хадис е казано: *„Ако намерите някой религиозен и благонравен, оженете го (за дъщерите си), а ако не го сторите, ще сеете раздор и разврат по земята“* (Тирмизи).

Мъдростта във връзката на семейния живот с ислямското убеждение се състои в поддържане духа на съвестта и придържане към религиозните норми в отношенията между членовете на семейството и близките. Както и в потвърждаване на разбирането за всеобхватността на исляма, или по-точно на ибадета в исляма. Според разбирането на мюсюлманите ибадетът не е ограничен само в джамията и намаза, нито пък е съсредоточен в изпълнението на някои дела. Ибадетът обхваща всички добри дела в човешкия живот.

СЕМЕЙНИЯТ ЖИВОТ СПОРЕД ИСЛЯМА Е СВЪРЗАН С ЧОВЕШКИТЕ ЦЕННОСТИ.

Това ще систематизираме, маркирайки няколко точки:

– Семейният живот и женитбата в частност се отнасят до човека, който е превъзходното творение на Аллах Теаля.

– Женитбата, която е основата на семейния живот, се реализира само и единствено със съгласието на съпруга и съпругата. Въз основа на това понякога се налага разтрогване на съпружеските отношения и преустановяване на брачния живот поради липса на съгласие на някой от съпрузите.

– Целта на женитбата и семейния живот е създаване на уют, спокойствие и уважение в дома, за осъществяването на което трябва да полагат усилия всички членове на семейството.

– Ислямът поставя духовността над материалното, като духовността се измерва с обичта и разбирателството между съпрузите и техните деца.

– Ислямът цели да възпита добри членове на обществото чрез женитбата и семейния живот, затова се бори с всички пороци, които са несъизмерими с човешките ценности, както и с постъпките, които водят до раздор и разпад в обществото. В този аспект ислямът забранява на мюсюлманина да се сгодява за жена, която е сгодена; женитбата между роднини и връзката на мъж с чужда жена.

– Ислямът защитава човешките права даже на нероденото дете, поради което забранява аборта и го смята за убийство.

– Според ислямското право, ако се стигне до развод, при наличие на деца те остават при майката, която да ги дари с майчини грижи, а бащата е длъжен да обезпечи издръжката им.

– Ислямът прекрати някои порочни практики, които бяха характерни за предислямския период, например жената биваше лишавана от някои основни права.

– Ислямът изисква полагането на грижи за възрастните родители, както и за близки роднини, които не са в състояние да се грижат за себе си.

СЪБЛЮДАВАНЕТО НА РЕЛИГИОЗНАТА И ЮРИДИЧЕСКАТА СТРАНА НА СЕМЕЙНИЯ ЖИВОТ.

Ислямът поставя критерии, които да бъдат следвани, за да се постигне баланс в семейния живот. Тези критерии по принцип са от религиозно естество и се спазват от мюсюлманите, защото се страхуват от наказанието на Аллах Теаля. В същото време те са подкрепени и от правосъдието, за да се осигури тяхното приложение, ако някой си позволи да наруши заповедта на Аллах. Тези принципи могат да бъдат изразени по следния начин:

– Женитбата е сюннет според принципите на исляма, даже е фарз за човека, за когото, при положение че не се ожени, има опасност да извърши зина. Това е религиозната страна на въпроса. Но в същото време от гледна точка на правото женитбата е договор между мъж и жена, който трябва да отговаря на определени условия. При липсата им женитбата е невалидна и не поражда никакви последствия.

– Религията повелява на всеки от съпрузите да бъде снизходителен към партньора си, да се уважават взаимно и всеки да изпълнява съпружеските си задължения. При нарушение на тези повели се прилагат принципите на арбитража, като всеки от съпрузите бива задължен да спазва тези принципи. А ако не се стигне до разбирателство, съдът се намесва и задължава всеки от съпрузите да изпълнява задълженията си.

– Религията повелява на всеки да се отнася добре с родителите си и да ги издържа, ако имат необходимост от издръжка. Ако децата, и най-вече синовете, не изпълнят тези си задължения, съдът ги задължава да подсигурят издръжката на немощните си родители.

ПРАКТИЧНОСТТА.

Ислямът е религия, която отчита човешките възможности и ценности. Когато Аллах Теаля повелява нещо на хората, то е съобразено с техните възможности, слабости и наклонности. В този аспект, когато се казва, че женитбата е ибадет, не е пропуснат фактът, че този ибадет ще бъде изпълняван от хора, които не са съвършени. Така че теорията понякога е едно нещо, а реалността – друго. Реалните положения в семейния живот могат да се систематизират както следва:

– Човек обича децата си повече от родителите си; има необходимост да задоволява сексуалните си потребности; мъжът и жената се допълват взаимно.

– Мъжът и жената, преди да се оженят, трябва да се опознаят.

– Едно от условията за женитба е кифает, т.е. мъжът и жената да са приблизително на едно ниво в социален аспект – да са на една и съща възраст, да са от една и съща прослойка в обществото и пр.

– Всеки един от съпрузите да спазва задълженията си и никой от тях да не прехвърля отговорността на другия, нито пък единият да обвинява другия за неизпълнените от него задължения.

– Семейството да се ръководи от мъжа, чиято физиология е подходяща за това задължение. Това не означава, че мъжът трябва или може да бъде диктатор, но не означава и че трябва да бъде послушното момче вкъщи.

– Забранено е човек да има отношение с чужда жена, тъй като това води до зина.

– Да има умерено отношение между мъжа и жената. Ако мъжът се държи грубо със съпругата си, се нарушават обичта и уважението между тях, а ако се държи прекалено либерално – губи контрола върху семейството.

– При наличие на финансови затруднения при мъжа жената не бива да го изнудва и да иска прекалено много за възможностите на мъжа.

ДЖАИЗ ЛИ Е ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ДИГИТАЛНИ КРИПТОПАРИ?

Разрешено е използването на всякакъв вид пари, които са общо приемливи сред ползвателите като средства за размяна или стойностна мярка и дават доверие на ползвателите им по отношение на източника им.

Важното в случая е дали в същността си, тоест в начина на произвеждане, в етапите на разпространение и в качеството на приемане, обменните средства, които са известни като пари, носят голяма неопределеност (гарар), използват ли се като средство за измама (тагрир) и стават ли причина за неправомерно и безпричинно забогатяване на определена прослойка.

Религиозното становище за използването на всякакъв вид дигитални криптопари, които се появиха през последните години и са разновидни, трябва да се разглежда в съответствие с горе посочените общи принципи.

Имайки предвид това, дигиталните криптопари, които в същността си носят сериозна доза неизвестност, крият висок риск за подлъгване и измама, са практики, които не дават някаква гаранция и подобно на известните в обществото пирамиди откриват възможност за неправомерно и безпричинно забогатяване на определени слоеве, не са разрешени (джаиз).

ПО ДУНАВСКИЯ ВЕЛОПЪТ

ПЛАМЪК ЗАНЕВ ЖУРНАЛИСТ

Във Фридрихсхафен валеше почти непрекъснато ситен, мокрещ дъжд. Това ме принуди да прекарам много часове в чакалнята на гарата. За през нощта си бях харесал три огромни смърча и под техния чадър си опънах палатката в градския парк. На другия ден слънцето се показа и езерото заблестя със своята кристалночиста вода – виждаха се не само камъните по дъното, но и рибите. Градът бе пълен с велотуристи. Накъдето и да погледнех, все велосипеди виждах. Преди да поема към Лудвигсхафен, разгледах града. На един площад гледам събрана една група велотуристи и на единия велосипед – ремарке за бебе, но там имаше не бебе, а едно рошаво бяло кученце. Велопътят минаваше успоредно на главния път, като не пропускаше нито едно красиво кътче от езерото.

След около двадесетина километра изведнъж се обърнах назад и видях как над езерото бавно и тържествено летеше един цепелин. Дали на борда му имаше пътници – не знам...

Върнах се отново в Донауешинген, посетих и третия извор на река Дунав. Той е с най-голям дебит – около 120 литра на минута. Надпис уведомяваше, че император Тиберий е посетил и този извор. На мястото, където водите на извора се вливат в Бригах, има изградено малко светилище, а на километър по-надолу Бреге и Бригах се сливат в една река и тя, вече под името Дунав, тече до Черно море. Оттук – от парка на замъка, започваше Дунавският велопът. Великолепно маркиран, на всяко кръстовище – поставени указатели за посоката. Пътят минаваше покрай Дунав, заобикаляше селскостопанските масиви с различни насаждения и не пропускаше китните селца и градове. Правех сравнение с нашите села и градове – на нито една фасада нямаше „графит“, но пък затова имаше великолепно нарисувани стенописи. Тематиката най-разнообразна – библейска, приказна или пък злободневна. Направи ми впечатление, че велотуризмът се радва на голяма почит.

Можеха да се видят най-различни модели велосипеди, даже някои с доста причудлива форма. Да не говорим пък за велоремаркетата за бебета. Много семейства пътуваха така. Имаше туристи не само от крайдунавските страни, а дори и от Англия и Испания. Направи ми голямо впечатление отношението на тези дунавски страни към велотуризма, те бяха направили този велопът от Донауешинген до границата на Унгария със Сърбия и с цел неговото популяризиране бяха издадени атласи на пътя.

Разгледах този за територията на Германия – беше толкова подробен, че бяха отбелязани и къщите, покрай които минава пътят. С немски не можах да се снабдя, но успях да намеря австрийски, са-

мо до Линц. Указателни знаци бяха поставени и на най-неочаквани места – преди кръстовище, след него, на стената на някоя къща или пък ограда, даже и на дървета сред шумата. Но дори така един път два часа обикалях по околните населени места, докато местен жител ми показа верния път. Защото знакът за отклонението беше покрит от листата на едно дърво и аз бях минал покрай него, без да го забележа.

След тази разходка вече ми беше ясно, че планът за деня няма да бъде изпълнен, и започнах да се оглеждам за подходящо място за нощувка, когато видях сред гората направен кът за почивка. Имаше огнище, маса с пейки и навес с приготвени дърва за огъня. Но ме впечатли един велосипед с „бебешко ремарке" и таткото, който хранеше петмесечно бебе. Нахрани го, екипира го, сложи му каска и тръгнаха.

Слушах през нощта песента на Дунав и се радвах на спокойствието, което цареше около мен. По пътя се запознах с една велотуристическа група от Франция. Те бяха от Страсбург и щяха да пътуват до Пасау. Направи ми впечатление, че те не се интересуваха от нищо около пътя. Просто навиваха километри.

В Зигмаринген посетих много добре запазения замък. Вярно е, че и във Франция има много замъци, но всеки един си има своята красота и всеки посвоему е интересен. По план трябваше тази вечер да стигна до Улм, но пак след една допълнителна обиколка. Изведнъж гледам нов вид табела за велопътя, продължих. Привечер влязох в града уморен, но въпреки умората любопитството ме отведе до най-високата катедрала в света – 161,53 метра. Строена е през XIII век и като се вгледа човек внимателно в архитектурните сводове, вижда се как готиката е примесена с елементи на източната архитектура. Не останах очарован от вътрешността на катедралата – видя ми се много мрачна и потискаща.

Имах нужда да заредя батерията на фотоапарата и това ме принуди да пообиколя ресторантите около площада. Най-накрая открих един, който предлагаше някаква крем супа, чиято цена се вместваше в портмонето ми. Сервитьорката ме огледа скептично: всички наоколо – прилично облечени, а аз – порядъчно мръсен. Отношението й изведнъж се промени, когато сложих на масата лаптопа и почнах да работя. Стана ми ясно, че и тук е в сила поговорката „По дрехите посрещат, по акъла изпращат".

Все още не бях открил място за бивак – казах си: покрай Дунав не може да няма нещо подходящо. Веднага след градската стена гледам няколко хубави дървета с клони като чадър – канят ме да се мушна под тях.

На другия ден площадът пред катедралата бе променен до неузнаваемост. Беше устроен пазар. Часът беше още 8, но хората вече пазаруваха. Сергии с всякакви плодове и зеленчуци, цветя, колбаси и други месни и млечни продукти. Целия този пазар на обяд нямаше да го има. Тук, в Европа, пазарите са по един ден в седмицата, и то само до обяд.

Правех си сметките да стигна до Инголщат, но пак си останах с плановете. От Улм велопътят тръгна покрай реката и аз се зарадвах, че ще мога за по-дълго време да й се наслаждавам, но след няколко километра отново се отклони и ме поведе сред ожънати ниви и си спомних песничката, която пеехме като пионерчета – „...пред нас са блеснали житата... и ний вървим, вървим нататък..."!

Нощувах в задния двор на един попътен ресторант-клуб. Установих, че матракът ми се е спукал, и през нощта спах направо на земята. Без да искам, изтървах на земята фотобанката и тя отказа да работи, а това значеше, че няма да мога да прехвърлям видео материалите от камерата и че ще трябва да пестя всяка минута филм и добре да обмислям какво да снимам и какво не.

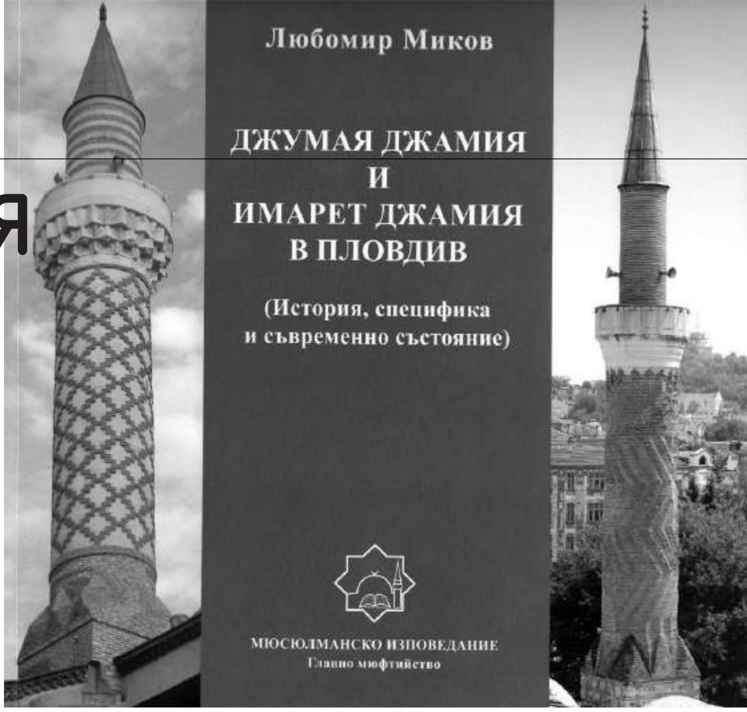

„ДЖУМАЯ ДЖАМИЯ И ИМАРЕТ ДЖАМИЯ В ПЛОВДИВ“

Д-Р ВИДИН СУКАРЕВ ИСТОРИК

Произведението на проф. Любомир Миков на пръв поглед прави впечатление с малкия си общ обем и неминуемо би навело незапознати и предубедени читатели на мисълта, че това е албумно-справочно, рекламно или туристическо издание, а не научно изследване. Точно напротив, именно способността да се предаде обемна и сложна информация с малко думи и на разбираем език е сред най-важните отлики на големия учен. Съдържанието, разделите, оформлението и стилът със сигурност сочат, че тази книга е задълбочено изследване от обзорен характер, обобщаващо всички важни свидетелства и проучвания на двата големи мюсюлмански храма на Пловдив, и по научните критерии отговаря на изискванията за студия, отпечатана в отделно книжно тяло.

В предговора е направен исторически преглед на османското архитектурно наследство от ислямски религиозни храмове в Пловдив. Изтъква се, че до Освобождението в Пловдив са съществували десетки храмове, а понастоящем са само двата действащи, на които е посветено изследването, и „Таш кьопрю джамия“, в квартал „Орта мезар“, която дълги години беше ресторант, а отскоро е върната в притежание на Мюфтийството.

В началото на Първа глава авторът обръща внимание на спорния въпрос около времето на построяването на „Джумая джамия“, с коментар на основните източници и мнения на различни изследователи. Проф. Миков възприема все по-утвърждаващото се и аргументирано в последните години мнение в специализираната книжнина, че джамията е построена от султан Мурад II през 20-те или 30-те години на XV век, а не от неговия прадядо Мурад I.

След това историко-хронологично въведение следва архитектурен и изкуствоведски анализ, въз основа на който авторът подкрепя и допълнително обосновава тезата, че „джамията е построена през първата половина на XV век“, изтъквайки като аргумент и обстоятелството, че през втората половина на предходното столетие турското население в Източна Румелия е било малобройно и не е имало нужда от джамии с такива мащаби.

След редове, посветени на ремонтите и преустройствата, които са правени многократно в джамията по време на нейното повече от половинхилядолетно съществуване, се преминава към описанието на интериора. Специално внимание е обърнато на т.нар. султански или хюнкяр махфил в джамията, който е единствен по рода си в България. Джамията има три живописни слоя от времето след основния й ремонт през 1785 г., който е и възстановен след последната реставрация преди десетилетие. Последните страници от тази глава са насочени към външния облик на храма.

Във Втора глава, посветена на другия голям мюсюлмански храм в Пловдив – „Имарет джамия“, авторът отново започва с въвеждаща историческа част за построяването, името и историческите свидетелства за джамията. Обръща се внимание на функционирането и съдбата на имарета – благотворителния приют, от който идва и името на джамията, съществувал до края на 30-те години на XX век.

Джамията има особен Т-образен план, което я причислява към т.нар. завийе джамии, т.е. такива, в които има специално помещение или място за изучаване на коранични науки. Въпросът с построяването на храма тук е ясен благодарение на запазения и до днес строителен надпис на Шихабедин паша, макар и строшен от вандали преди няколко години. Джамията е изградена през 1444–1445 г.

Следва описание на устройството на джамията с различните нейни помещения и богослужебно оборудване. Разгледани са вътрешните преустройства, най-значимото от които е през XVIII век.

Следва разглеждане на корпуса и покривната конструкция на храма. Интерес представлява и монументалната портална галерия, чиято покривна част е реконструирана на няколко пъти, както и необичайната декорация на минарето, каквато не се среща другаде у нас.

На последните страници от тази глава авторът се спира на тюрбето на Шихабедин паша с неговото архитектурно оформление и интериор, на легендите за личността и произхода на големеца. Съвсем накрая, като изкуствовед, проф. Миков изтъква интересното обстоятелство, че този храм е вдъхновявал прочути български художници от миналото, които са му посветили свои платна – Антон Митов, Цанко Лавренов и Златьо Бояджиев.

Илюстративното приложение, което като брой страници надхвърля писания текст, притежава значителни достойнства както като оформление, така и като информативна стойност. То има важна роля за цялостния вид и съдържание на книгата и без него читателят, специалист или любител, не би могъл да я ползва пълноценно. Приложението се състои от 78 много професионално направени и обработени изображения. В самия текст са приложени 4 архитектурни плана.

** Текстът е част от изказване на автора при представяне на книгата*

Живот, украсен с ислямски ценности

ХАЛИЛ ЯВАШ ХОДЖА

Халил Яваш е роден през далечната 1926 г., когато все още селото му се казва Бейалан. Днес село Смирненски е едно от турските села в Русенска област. Неговото типично турско, делиорманско семейство се прехранва със земеделие. Възможностите им не са кой знае какви, обаче задоволяването с това, което имат, и изразяването на благодарност за това е техен важен принцип в живота. Родителите на Халил ефенди, макар със скромни възможности, му дават шанса да учи, което по онова време никак не е лесно, особено за турците в България, защото основните училища са рядкост, а средното училище е единствено – в град Шумен.

След като завършва начално образование в родното си село, през 1943 г. той започва да учи в „Медресе-и алийе“ в Шумен, което подготвя ученици за Средното духовно училище „Нювваб“ в същия град. Молла Халил, както били наричани тогава учениците в медресетата, придобива основни познания за исляма в медресето и се подготвя за ходжа. Той получава ценни знания и съвети от своите преподаватели – директора Мехмед Хазрет ефенди, Халил Алиосман ефенди, Билял ефенди и други. След 4 години обучение Халил ефенди завършва образованието си в „Медресе-и алийе“ и поради невъзможност да продължи в „Нювваб“ се завръща в родния си край.

Младият Халил ходжа се жени, раждат му се две деца, създава прекрасно семейство. Има желание да работи в религиозната сфера, но времената се променят, комунистическата атеистична пропаганда обхваща всички сфери на живота. Затова в тези смутни времена не се захваща с имамлък, а поема друг път, за да се опази от изпълнението на наложената „мисия“ да отдалечава мюсюлмани от исляма. Старае се да спазва изискванията на своята религия, предан е на ценностите, които е научил от мъдрите де-

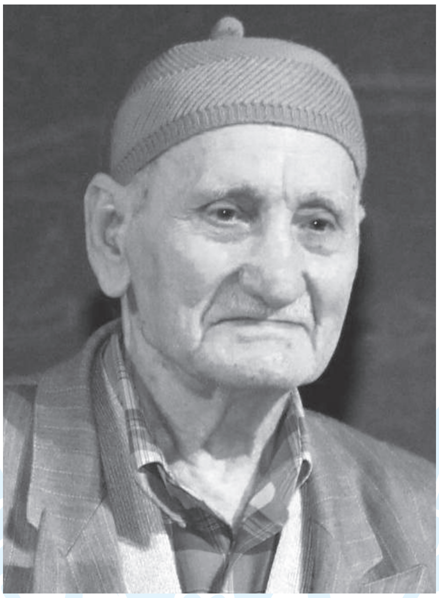

лиормански старци и от своите учители. След известно отсядане на село Халил Яваш се мести да живее в Русе, за да си изкарва прехраната по честен и достоен път. Бил е каруцар, портиер, заемал е и други подобни длъжности.

Но въпреки трудните години, с позволението на Аллах, той успял да запази вярата си. И след падането на комунистическия режим Халил ефенди става имам на историческата „Мирза Саид паша“ джамия в Русе.

Познатите му го описват като много възпитан човек. Той отдава голямо значение на физическата и духовната чистота. Сладкодумен е. Но в повечето случаи говори, когато бъде запитан, и тогава виждате дълбочината му.

В първите години на неосъществената демокрация Халил ходжа обикаля сред младежите и ги приканва към религията и ценностите, които изграждат мюсюлманско-турската идентичност. „Ела, момче, ела да четем Ясин... Да четем от Словото на Аллах.“ С тези обикновени, но откровени и искрени думи той посява семенцата на вярата в сърцата на младите.

Така Халил ходжа служи около 15 години в русенската джамия. След това дава възможност на млади имами да го заместят в централната джамия. Но той не се оттегля настрани, а се опитва да докосне сърцата на мюсюлманите в гр. Бяла, където дълго време нямат имам и джамия. Всеки петък изминава десетки километри, за да достигне Словото на Аллах в един откъснат от исляма град. След това годините си казват тежката дума и Халил ходжа се оттегля в своя дом, но макар и труднoподвижен, той е един от редовните посетители на „Хаджи Мехмед“ джамия в град Русе, която се намира близо до турската махала, в която живее Халил ефенди.

Макар да живее доста скромно – като обикновен български пенсионер, Халил ходжа се знае и с благотворителността си. Той се отзовава на всяка кампания за подпомагане на ислямското образование, дарява немалко значими средства за подпомагане на сираците, което се осъществява от Главно мюфтийство.

Трогателен акт на благотворителност е дарението, което прави от спестяванията си през 2015 година, с което се посрещат нуждите на Духовното училище в Русе, като се подновяват прозорците на мъжкия пансион към училището.

Днес не са малко хората, които, разделяйки се с месторaботата си, започват да я оплюват. Но Халил ходжа, независимо от негативното отношение към него, което е изпитал в определени моменти от страна на служители на Мюсюлманско изповедание, отдава голямо значение на институцията, която се грижи за опазване на правата и идентичността на мюсюлманите. В този дух е постъпката му при завещаването на един от наследствените му имоти в с. Смирненски като вакъф за вечни времена в полза на мюсюлманската общност.

На 8 декември 2018 г. Халил Яваш ходжа бе удостоен от Висшия мюсюлмански съвет с наградата „Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди“. Нека и Аллах да го дари с дълъг и праведен живот!

УСПЕШНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕНИЦИ ОТ ДУ – МОМЧИЛГРАД

Ученици от X клас на Духовно училище – Момчилград, се включиха в Националното онлайн оценяване на дигиталните компетентности. Те положиха онлайн изпит, индивидуален и специално генериран в дигитална среда за всеки от тях.

Целта беше да се проверят компютърните грамотност и умения на гимназистите, които трябва да съответстват както на държавните образователни изисквания по учебните предмети Информационни технологии и Информатика, така и на Европейската референтна рамка за дигитална компетентност.

По този повод на 13 декември 2018 г. успешно положилите изпита ученици получиха сертификати, които им бяха връчени специално от директора на училището Ахмед Бозов и преподавателката Гюлсер Халил.

ПОРЕДНА ГОДИНА ВИСШИЯТ МЮСЮЛМАНСКИ СЪВЕТ ВРЪЧИ НАГРАДИ

През 2018 година, отново на 8 декември, Висшият мюсюлмански съвет връчи престижните годишни награди „Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди“ за изключителен принос в развитието на Мюсюлманско изповедание в България. Това се случи на тържествена церемония, проведена в столичния Централен военен клуб.

Събитието беше уважено от редица официални гости, сред които бяха представители на Българската православна църква, дипломати, политици.

По повод тържественото събитие поздравителни адреси бяха изпратени от президента на Република България Румен Радев, от министъра на вътрешните работи Младен Маринов и от кмета на София Йорданка Фандъкова.

През 2018 година за постижения и значителен принос за развитието на Мюсюлманско изповедание и мюсюлманската общност в България бяха отличени 92-годишният русенски ходжа Халил Яваш, бившият ректор на ВИИ д-р Исмаил Джамбазов, шуменският адвокат Метин Джамбазов и забрадената ученичка Емине Шаматарева от село Вълкосел, Благоевградско. А Симеон Сакскобурготски получи почетната награда.

ПОСЕЩЕНИЕ НА ДИЯНЕТА НА РЕПУБЛИКА ТУРЦИЯ

Главният мюфтия д-р Мустафа Хаджи посети Република Турция, придружаван от председателя на Висшия мюсюлмански съвет Ведат С. Ахмед. По време на визитата те се срещнаха с председателя на Диянета проф. Али Ербаш, с когото обсъдиха доброто сътрудничеството между двете институции, включително и в сферата на ислямското образование. В рамките на състоялата се среща главният мюфтия отправи покана към домакина си за посещение в България.

ИЗПРАТИХМЕ ЕДНА ЛИЧНОСТ, ОТДАДЕНА НА ИСЛЯМСКАТА ПРОСВЕТА

Мюсюлманите от Гоцеделчевско със скръб в сърцата си изпратиха в отвъдния свят всеотдайния ходжа от с. Рибново Мехмед Хамид ефенди. Той е ходжата, който, без да заема официална длъжност, десетилетия наред обучава деца и млади хора на ислямската религия и има принос в подготвянето на десетки ходжи – имами, мюфтии и др. 93-годишният Мехмед ходжа почина на 11 декември 2018 г. след много боледуване. Същия ден той е бил в джамията за сабах намаз. На многолюдното погребение на ислямския просветител присъстваха председателят на Висшия мюсюлмански съвет Ведат С. Ахмед, районни мюфтии, служители на Главно мюфтийство. През 2017 г. покойният Мехмед Хамид ефенди бе отличен за дългогодишната си служба на исляма с годишната награда на Висшия мюсюлмански съвет „Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди“.